

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Grundtræk

til

En Nord-Slavisk og Vendisk Gudelære.

Indbydelseskraft

til den offentlige Examen

ved

Sorøe Academies Skole

af

B. S. Ingemann,

Lector ved Sorøe Academie.

Udsmykket af den Sorøe Academies Bibliotek.

Kjöbenhavn.

Trykt hos Directeur *Jens Hostrup Schultz,*

Kongelig og Universitets-Bogtrykker.

1824.

Indledning.

Den vistnok ikke ubetydelige Indflydelse, de slaviske og vendiske Folkestammer i det 11te og 12te Aarhundrede, deels ved Handel og Vikingstog, deels ved de hyppige Smaakrige, maae have haft paa vore Forfædres Sæder og Liv, synes med Rette at gjøre os disse Folkefærds Character og Sæder, saavel som deres med vore hedenske Forfædres Religion vistnok beslægtede Afgudslære til en høist mærkværdig og vigtig Undersøgelsesgjenstand. Efter Saxos Beretning vare Venderne, i Svend Grathes og Knud Magnussøns ulykkelige Tid, ligesom hjemme her i Landet; ved deres Undertvingelse, i Waldemar den Stores og Absalons glimrende Dage, bleve de christnede og underkastede Dannerkongens Scepter, og bleve saaledes endnu nøiere forbundne med de Danske. De af hine Udlændinge, der, som Fiender, vare blevne taalte i Landet, bleve vist ikke uddrevne, som Venner og Undersaatter af fælles Regjering; og det kan vel neppe betvivles, at der endnu hist og her i Danmark findes Spor af det vendiske Slægtskab. Endnu nævner vor Konge sig de Venders som de Gothers Konge og den vendiske Lindorm, den "troldomsmechtige" Zirnitra, pranger endnu med sin Krone i det danske Vaaben. Rose vi os med Rette af vore skandinaviske Forfædres dybsindige Eddalære, og finde vi deri store og skjønne Bil-

leder af en riig Symbolik og dyb Anelse af de høieste Ideer; maaskee vilde et Blik i den vendiske Mytheverden dog ogsaa kunne give os enkelte Billeder at see, som med al deres Raached bare Præg af Aand og Høihed, og som i symbolisk Betydning vel kunde taale at sammenlignes med de høie Asers vidunderlige Skikkelser. Som saadanne vil jeg blot foreløbig nævne Flins (Dödsguden) og Sieba (Kjærlighedsgudinden), hos hvilken sidste det blotte Navn (Livet) allerede antyder en skjøn og høi Synsmaade af Livets og Kjærlighedens uadskillelige Væsen, og i det førstnævnte af hine vendiske Mythebilleder staaer Udødelighedens og Dommens mægtige Herold (den opreiste Löve) paa Dödens Kæmpeskulder, og vækker Sjælene af den lange Dvale.

Hvad nu Kilderne angaaer til denne hidindtil hos os saa lidet bekjendte Mythologie, da have vi ikke her, som ved Skandinavernes Gudelære, en høi poetisk Dogmatik at ty til. Ingen vidunderlig Vola staaer her tilbage paa Ruinerne af den sjunkne Gudeverden og peger betydningsfuld op paa det Evige og Guddommelige, som med uforgjængelig Glands omstraalet Levninger af sin sönderbrudte endelige Form. Historieskrivernes afbrudte og sparsomme Vidnesbyrd vilde ikke være tilstrækkelige, til at give os sande og levende Billeder af et Folks religiöse Ideer, hvor der ingen eiendommelig Litteratur var til, og hvor de christne Skribenter kun maatte forarges over Afgudsbillederne, som for dømmelig og hedensk Vederstyggelighed, uden at see og erkjende de Glimt af den evige Sandhed, som umiskjendelig gjennemlysne det meest vildfarne Hedningfolks Gudernat. Poësien og den bildende Kunst blev det givet, at forevige Guder som Mennesker i levende Skikkelser og at fremstille det Forsvundne med klare Træk for Efterslægtens Öie.

*Men kun hos et Folk med klart aandeligt Syn, og med Blikket vendt indad til Tankebilledernes kun for Sjælen anskuelige Verden, kunne saadanne Mindesmærker opstaae, som det uforkrænkelige Ord gjennem tusinde Slægter kan bevare. Et saadant Folk vare Venderne ikke, og ingen Digter kunde opstaae iblandt dem, som med høi Begeistring mægtede at forherlige deres Guder og Heroer. Deres Stræben gik ud paa at tilegne sig Magten og Herligheden i den synlige Verden; og skulde en Konst opstaae iblandt dem, maatte det vel være den, som i den haandgribeligste Form vil indslutte det Guddommelige, og fremstille det utilsløret og menneskeligt for det udvortes Öie. *) At det saaledes virkelig har været, har ogsaa Erfaringen stadfæstet, og den mærkværdige Samling af vendiske Afgudsbilleder, som i Begyndelsen af det 17de Aarhundrede bleve fundne ved Prilwitz, vidner om en Stræben efter bildende Konst, som vel var langt fra sin Udvikling, men som dog har været mægtig nok, til at stille os et vendisk Pantheon for Öie. Denne Samling af vendiske Afgudsbilleder, som ved Runeindskrifter og Symboler mærkelig stemme overeens med de historiske og antiqværiske Vink derom hos Saxo, Helmoldus, Adamus Bremensis, Hartknock, Düsburg, Botho, Arnkiel o. fl., ere af Pastor Sponholtz i Prilwitz fundne i Nærheden af denne Bye, hvor det gamle berømte Rhetra bevüislig skal have ligget. I Kobberstik efter Woges Afbildninger ere de udgivne med Oplysninger af Masch under Tittel:*

*) Ogsaa hos de Preussiske Vender have udskærne eller udhuggede Billeder af Guderne været almindelige, men maledede Afbildninger af dem höist sjeldne vid. Hartknock *Disseratio VII de Diis Prussorum majoribus* §. III.

”Die gottesdienstlichen Alterthümer der Obotriten, aus dem Tempel zu Rhetra am Tollenzer-See, nach den Originalien gemahlt und in Kupferstichen nebst Gottlieb Maschens Erläuterung derselben herausgegeben von Wogen. Berlin 1771 in 4to.”

Som Bilag hertil hörer Thunmanns ”Aufsatz: Ueber die gottesdienstlichen Alterthümer der Obotriten,” samt Buchholz’s ”Schreiben: Rhetra und dessen Götzen,” og flere de vendiske Oldsager vedkommende Afhandling, som ere samlede, og med Anmærkninger udgivne af Maschi: ”Beyträge zur Erläuterung der Obotritischen Alterthümer. Schwerin und Güstrow 1774 in 4to.”

Af den Sponholtziske Samling har Potocki udgivet en Fortsættelse med Kobber og en kort Forklaring, under Tittel:

”Voyage dans quelques parties de la Basse-Saxe pour la recherche des antiquités Slaves ou Vendes, fait en 1794 par le comte Jean Potocki Hamburg 1794 in 4to.”

Endvidere har Anton kritisk behandlet denne Gjenstand i hans: ”Erste Linien eines Versuches über der alten Slawen Ursprung, Sitten, Gebräuche, Meinungen und Kenntnisse; Leipzig 1783 in 8vo,” og i Fiorillos ”Kleine Schriften artistischen Inhalts. Göttingen 1806, 2ter Band pag. 294” findes en hertil hørende Undersøgelse: ”Ueber die Slavischen Alterthümer.”

Om disse Mindesmærkers Ægthed har der vel været opkastet Tvivl; men vil man aldeles nægte deres Ægthed, maa man, uden Hensyn paa alle indvortes og udvortes Sandhedskjendemerker, antage det Usandsynligste og tiltroe Falsknere og Bedragere en overordentlig Kløgt og en med Oldtiden saa fortrolig Aand, at de, uden at røbes, skulde

have kunnet skuffe de skarpsindigste Oldgrandskeres Blik, og med sand videnskabelig Aand have villet drive en lav og nederdrægtig Handel med Videnskab og Konst. Uden alle Beviser har Ryhs, i sit fortjenstlige Værk over Middelalderens Historie,*) ved en løselig henkastet Yttring paany villet gjöre Ægtheden af disse Mindesmærker mistænkelig; men Masch har allerede i ovenanførte Værker med Grundighed forsvaret deres Ægthed, som nylig er bekræftet af Mone i hans Fortsættelse af Creuzers Symbolik.**) Desuden har vor lærde Landsmand Arendt paa det nøiagtigste undersøgt hine Mindesmærker paany, og, uden at yttre mindste Tvivl om deres Ægthed, givet os en omhyggelig Afskriwt og Fortolkning af Billedernes Runeindskrifter i sit korte indholdsrige Georgium.***)

Vil man endog med Anton****) og Fjorillo*****) antage, at disse Billeder ikke ere de oprindelige Afgudsbilleder selv, som de have været opstillede i Rhetra og Ancona, men troe Afbildninger af dem i formindsket Maalestok, hvilken Formodning saavel deres Størrelse, som den nøiagtige Angivelse af Navn og Sted ved Indskrifterne synes at bekræfte; er dog deres Ælde og upaatvivlelige Ægthed, idetmindste som troe Afbildninger af hine formodenlig colossale og med Templet öde-

*) Ryhs Handbuch der Geschichte des Mittelalters p. 794.

**) Symbolik und Mythologie der alten Völker von Creuzer, fortgesetzt von Mone. Leipzig und Darmstadt 1822 5ter Th. p. 175.

***) Großherzoglich-Strelitzisches Georgium Nord-Schlawischer Gottheiten und ihres Dienstes. Aus den Urbildern, zu Beförderung näherer Untersuchung dargestellt von Martin Friedrich Arendt, nordischem Alterthumsforscher, aus Altona. Minden 1820. (4 Blade i Quart).

****) l. c. p. 56-60.

*****) l. c. p. 507.

lagte Originaler, en tilstrækkelig og af ingen Oldgrandsker endnu beviislig kulkastet Grund, hvorpaa en nordslavisk og vendisk Gudelære nu med temmelig Paalidelighed vil kunne bygges.

Kun Grundtrækkene dertil agter jeg her at angive, fornemmelig med Hensyn paa hine Monumenter og deres Indskrifter*) samt i For- ening især med Saxos, Helmolds og Bothos Vidnesbyrd.

Den Forbindelse, hvori disse Undersøgelser staae med et andet Arbeide, jeg nylig har havt under Hænder, har bestemt mig til i denne Form at meddele Publicum hvad jeg troer at have seet i hine Billeder. Oldgrandskerne ville intet egentlig Nyt kunne finde heri, men kun en — saavidt jeg veed — eiendommelig Synsmaade af det forhen Givne, som jeg imidlertid henstiller til deres nøiere Prøvelse. Men hos de fleste af mine Landsmænd er denne Mythologie endnu saa lidet bekjendt, at den vel kan synes den Opmærksomhed værd, man vil skjænke et vel ex of- ficio udgivet, men ikke uden Deeltagelse skrevet, Leilighedsskrift.

*) Især Hovedbillederne i Maschs og Woges Samling; de senere af Potocki beskrevne Mindesmærker kunne maaskee snarere være underkastede nogen Tvivl. Paa Offerknivene og andre mindre betydelige Mindesmærker tages her ikke Hensyn.

Een høieste Gudernes Gud.

Ligesom vorc skandinaviske Forfædre, antoge Venderne en Alfader eller överste Gud, som herskede i Himlen og var almægtig; men han troedes *eene at bekymre sig om det Himmelske*, og at have overladt Jorden med dens Opholdelse og Bestyrelse til ringere Guddomme, som alle nedstammede fra hin Gudernes Gud, og jo nærmere en Jordgud var beslægtet med hin himmelske Gud, jo større og fortrinligere var han.¹⁾

Om denne himmelske Gud dyrkedes under noget Billede hos Venderne, er neppe beviist, og jeg vilde aldeles tvivle derpaa, hvis ikke, hvad i det Følgende skal vises, et mærkeligt Afgudsbillede syntes at give en Formodning derom. Monc²⁾ antager, vistnok urigtig, Swantewit for hin af Helmoldus omtalte överste Gud. Af alle vendiske Guddomme var Swantewit unægtelig den, som havde den største Anseelse og den höitideligste Dyrkelse; men han var, efter Indskriften paa sit Billede i Rhetra, (Belbog, Zernebog) baade god og vred eller ond Gud,³⁾ han afbildes med Fyldhornet og den mægtige Bue, som den, der uddelte Naturens Velsignelser og var mægtig i Krigen;⁴⁾ han tilbades for Frugtbarhed og Krigslykke og kan altsaa ikke have været hin, for denne Verden uvirksomme, Gu-

1) Denne mærkelige Efterretning skyldes vi Helmoldus; i hans Chronica Slavorum L. 1. C. LXXXIII hedder det: "*inter multiformia Deorum numina, quibus arva, sylvas, tristitias atque voluptates attribuunt, non diffitentur unum Deum in cælis cæteris imperitantem; illum præpotentem cælestia tantum curare; hos vero, distributis officiis obsequentes, de sanguine ejus processisse & unumquemque eo præstantiorem, quo proximiorum illi Deo Deorum.*"

2) Geschichte des Heidenthums im nordlichen Europa 1 Th. (eller Fortsættelsen af Creuzers Symbolik 5ter Th.) p. 198.

5) Vid. Arendts Georgium.

4) See Art. Swantewit.

dernes Gud, som ene bekymrede sig om det Himmelske. Næst Swantewit var Radegast den mægtigste og meest tilbedte Guddom; men han var ogsaa en i den ydre Verden indgribende, mellem det Gode og Onde vaklende og lidenskabelig Gud, og kan ikke have været hin fra al endelig Bekymring og Lidenskab løsevne Gudernes Fader, som kun middelbart bestyrede Verden ved sine Sønner. Skulde noget slavisk-vendisk Guddomsbillede have forestillet hin høieste Gud, synes det alene at kunne have været den stettinske *Triglaui*, *) som forestilles, mærkelig nok, som en treenig usynlig Gud, nemlig med tre Hoveder og tilsløret Aasyn, og som, efter de stettinske Hedningpræsters Forklaring, derfor fremstilledes med tre Hoveder, fordi han var Herre i Himlen, paa Jorden og i Underverdenen, og hans Aasyn var tilhyllet, fordi han langmodig oversaa og tilgav Menneskens Synder. 5)

Ligesom i Skandinavernes Gudclære den evig uforanderlige Alfader staaer dybt og rolig, som båg Evighedens store Forhæng, medens Aserne færdes i Tilmelighed og Omskiftelse, til de forgaar i Kamp og Mørke; saaledes staaer ogsaa hin vendiske Gudernes Fader fjern og usynlig, medens de Guder, der røre og bevæge sig i Verden, ere, som Naturens blinde Kræfter, velgjørende og fordærvende, og som de høieste Menneskekræfter, overlade til sig selv, gode og onde tillige, eller blot onde. Det absolut Gode, den høieste Gudernes Gud, fremtræder ikke i utilsløret Billede og Form. De tilbade ham kun synlig i hans Midlere, i de med Jordnaturen fortrolige Verdensguder.

Dette høist vigtige Dogme i Venderens Religion vil Betragtningen af de os efterladte Mindesmærker bekræfte, og jeg grunder det fornemmelig paa hine (Side 1) anførte Ord af Helmoldus. Denne Historieskrivers Vidnesbyrd er vistnok af alle det troværdigste, da han kjendte de hedenske Vender personlig og nøie, ligesom han ogsaa med Livsfare tog virksom Deel i deres Omvendelse. 6)

*) Navnet forklares ved: Guden med de tre Hoveder af tri (tre) og Glava (et Hoved), det skrives ogsaa Trigla. Anton. l. c. p. 46.

5) Mone l. C. p. 206-207 cnfr. Vita St. Ottonis L. III. C. I. p. 491. At han fremstilles tilsløret maatte da vel ogsaa efter hine Helmoldi Ord betegne, at han, useet af Menneskene, skjulte sit Aasyn for dem, overladende dem til deres Skjæbne og de ringere Gunders Herredømme, medens han selv kun bekymrede sig om det Himmelske.

6) Vid. Helmoldi Chron. Slav. L. I. C. LXXXII. §. 9-C. LXXXIII.

De vendiske Guders Dobbeltthed.

Da alle Guderne saaledes fremstilles, vel som udflydte af hin høieste Guds Væsen (Blod), men dog som underordnede og ikke reent fuldkomne Væsner, afbildes de ogsaa som oftest med flere og forskjellige Hoveder eller Ansigter, 7) hvoraf det Forreste almindeligviis forestiller Lyssiden og det Bageste Skyggesiden ved den med det Endelige blandede og faldne Guddomskraft. 8) Det Gode og Guddommelige fremstilles i den ædle Menneskeskikkelse, det Ønde og Dæmoniske altid i dyriske frygtelige Skikkelser. 9) De største og mægtigste Guder ere saaledes baade ved Sidebilleder og Indskrifter fremstillede som velgjørende men farlige tillige; 1) de tilbades med Glæde og Frygt med Offermaaltider, Dands og blodige Forsoningsoffre. Selv de velgjørende Guder, som hverken tillagdes Trolddomsmagt eller ødelæggende Vrede, 2) fremstilles ofte fra en dobbelt Side, enten ved forskellige Hoveder eller ved Sidebilleder og Symboler, og intet Guddommeligt fremtræder her uden som blandet med en lavere ondartet Natur og hildet i Verdenslivet, saa at dets varslende Vragebillede (Carricatur) altid staaer mørk og truende i Baggrunden, som Skyggen bag Legemet. Denne de vendiske Afgudsbilleders eiendommelige Character synes at grunde sig paa en høist forklarlig og næsten nødvendig Beskuelse af det Guddommeliges Aabenbarelse i Naturen og Menneskelivet, hvor hint ikke er fremtraadt reent og helligt som med Forsoneren i Christendommen; Hedningens bittere skjærende Erkjendelse af det Trøstesløse og Frygtelige i hvad der var ham helligst og høiest i Verden — denne Parodie af det Guddommelige selv, saaledes som det viste sig for ham i Omskiftelse og Endelighed, synes mig et høist mærkeligt og tragisk Træk af et forvildet

7) Multos & duobus vel tribus vel eo amplius capitibus exsculpunt. Helmoldi Chron. Slav. L. I. C. LXXXIII.

8) See Figurerne i det ovennævnte Værk af Woge og Masch.

9) Masch forklarer Billedernes bizarre og dæmoniske Dobbeltthed som senere af Præsterne i det nye Rhetra tilsatte Symboler paa Gudernes Vrede over det gamle Gudetempels Forstyrrelse og Folkets Afmagt i de senere Sachserkrige; men dette er en Formodning, hvis Rigtighed ingenlunde er beviist, og der er ingen Grund til at tvivle paa, at jo de sammensatte Gudebilleder vare Gudernes ældste Skikkelser i det første Tempel i Rhetra. Vid. Mone l. c. p. 192.

1) F. Ex. Swantewit, Radegast og Prove.

2) F. Ex. Sieba, Siebog, Rugiwit, Karewit og Gilbog.

men dybt fölende Folks Gemyt, som ingen Tilfredsstillelse og Hvile kan finde i det dæmoniske Halvmörke, hvori gode og onde Aander synes at lege med Sjælen, og hvor det höieste Menneskelige synes at spotte sig selv i sin forgjæves Higen efter Forening med Aandernes Fader; thi han, troede de jo, stod fjern og tilhyllet og bekymrede sig ikke om Menneskene, men havde givet dem og Verden hine underordnede Guder (Halvdæmonerne) i Vold. Den naturlige Fölelse af Lykkens Tomhed uden Saligheds Haab, af det Usikre og Omskiftelige i Alt, hvad Hedningen higede efter i Verden, Frygt for de lunefulde Verdensguders Vrede, Erkjendelsen af de höieste Naturkræfters og Menneskekræfters Slægtskab med det Uhyre og Frygtelige og vel fremfor alt den sönderknusende Fölelse af Synd uden Frelse og af en Nödvendighed, for hvilken den stærkeste Menneskesjæl, overladt til sig selv, maa ligge under — Disse af Menneskets Indre tagne Bevæggrunde synes mig tilstrækkelige til at forklare hin Dobbeltthed hos de vendiske Afguder. Havde Venderne havt Digtere, som med Ord kunde have udtrykt hvad deres mörke Afgudsbilleder synes mig at vidne, da kunde vel en Venderbarde have sjunget til sine Guder med Goethes fortvivlede Sanger:

”Ihr führt ins Leben uns hinein,
Ihr laszt den Armen schuldig werden,
Dann überlaszt ihr ihn der Pein;
Denn alle Schuld rächt sich auf Erden.”

Tvende Hovedrækker af vendiske Guddomme.

Oversee vi nu den Samling af vendiske Guder, som fra det forsvundne Rhetra 3) ligesom ere opstegne af deres Grav for at vidne om deres Herlighed

-
- 3) Hvor dette Rhetra egentlig har ligget, har man længe været uvis om. Med Latomus og Masch antage nu de fleste Oldgrundskere, at det har ligget i det Ny-Brandenborgske ved Tollenzer-Söen, hvor nu Landsbyen Prilwitz ligger, hvor hine vigtige Mindesmærker ere fundne, og hvor der endnu findes en Höi, som kaldes Rhetraberg. Denne Rhedariernes Hovedstad er to Gange bleven ödelagt; først under Keiser Otto Aar 955 (eller efter Micrælius 960): Staden med Templet blev da ödelagt og Radegasts Guldbillede bortført og skjænket til Bispén af Brandenburg. Byen blev opbygget igjen, men efter 200 Aar aldeles ödelagt af Henrik Löve, Aar 1150 eller 1157. Der nævnes saaledes et gammelt og et nyt Rhetra. Det første var en stor Stad med 9 Porte, og som laae paa 9 Øer eller Höie med Vand om. Fra Staden førte en Træbro til Temp-

og Forgjængelighed, saa adskille de sig strax i tvende store Hovedrækker; eftersom det gode eller onde Princip er overveiende hos dem; men med den mærkelige Forskjel at kun den onde Gud, Zernebog eller Pya, staaer i ublandet og selvstændig Skikkelse frem i Lövens Billede, medens Navnet: god Gud (Belbog) 4) kun forekommer som et Tilnavn til de sædvanlige Dobbeltskikkelser af mægtige og farlige Guddomme, som tillige ofte bære den onde Guds Navn, og undertiden hans frygtelige Lövehoved.

De til det Gode heldende Guder, som derfor kaldes Belbog, have nemlig foruden dette Tilnavn som oftest Benævnelsen Zernebog (o: sort, vred eller ond Gud), som paa det Bestemtteste antyder deres farlige dæmoniske Dobbeltthed. Desuden have de ofte Tilnavnet Razi (o: Raadgiver), og Zirnitra (o: trolddomskraftig), hvilke tvende Egenskaber ogsaa tillægges de blot onde Guder:

Enten vi nu antage Triglau for den høieste Gudernes Gud, eller blot betegne denne ved Navnet Bog (Gud), kunne vi derfra udlede den fra hin överste Gud udstammede og ikke ganske lösrevne Række af Verdensguder, som vare desto mægtigere og anseligere, jo nærmere de vare beslægtede med hin himmelske Gud.

For den modsatte Række staaer Zernebog eller Pya i Spidsen, som Mörkets Fyrste (den sorte Gud), og Dæmonernes (Berstukkernes) Herre.

De gode Guders Opholdssted kaldtes *Rai*, de Ondes *Peklo*. 5)

let, hvilket fornemmelig var helliget Radegast, og som laae paa en Höi for sig selv. Det nye Rhetra var bygget paa 5 Höie eller Landtunger; paa den ene af disse laae Templet alene, forbundet med Staden ved en Bro. Masch l. c. p. 9-11-19. cnfr. Beyträge zur Erläuterung der Obotritischen Alterthümer herausgegeben von Masch. Schweirin und Güstrow 1774 in 4to p. 15. cnfr. Micraelii Altes Pommerland. 2 Buch C. 9 og C. 38. Adamus Bremensis Hist. Eccl. L. II. C. XI.

- 4) Ordet Belbog (o: hvid, lys eller god Gud) forekommer aldrig som Egennavn til nogen enkelt Gud, og yderst sjelden som udelukkende Binavn; dette er kun Tilfældet ved Schvayxtix (Solguden), som dog efter det dýriske Udtryk i sit Billede maa have været anseet for en blandet (velgjørende og fordærlig) Gud. Den mindre betydelige Afgud Hirowit har ogsaa Indskriften Belbog, men formodentlig med mindre anbefalende Tillæg, som af den utydelige Indskrift ikke kan erfares. Gilbog, som ogsaa betyder en god Gud, forekommer som Tilnavn til Underguderne Rugivit og Karevit, hos hvilke begge dog de dýriske Symboler (Löve- og Oxehovedet) paa Brystet, saavel som de flere og forskellige Hoveder noksom antyde deres Dobbeltthed. Gilbog forekommer vel ogsaa som Egennavn for en særskilt Gud, men denne var en af de Ringeste og fremstilles med dýrisk Hoved, altsaa ikke som blot god Guddom. Vid. Arendts Georgium.

- 5) Anton l. c. p. 53.

Efter Gudernes Værdighed har Masch inddeelt dem i Tempelguder, Underguder, 6) Huusguder og Halvguder eller forgudede Mennesker. I enhver Guderække vil jeg ogsaa her i Almindelighed stille de Anseligste først, men dog give de oprindelige nationale Vnderguder Fortrinnet for de beviislig Fremmede, hvilke sidste her ere betegnede med Stjerne. Halvguderne kunne udgjøre en særskilt Classe, nærmest henhørende til første Guderække.

Første Guderække.

Bog (Gudernes Gud) Triglau (?)
 Swantewit.
 Radegast (Roswodiz).
 Prove.
 Sieba (Razivia).
 Siebog.
 Schwayxtix.
 Zislbog.
 Podaga.
 Rugiwit.
 Karewit.
 Juthrbog.
 Dziewonna.
 *Woda.
 *Balduri.

Anden Guderække.

Zernebog eller: Pya.
 Percunust.
 Flins.
 Zirnitra (Zir).
 Berstuk.
 *Hela.
 Marowit (Huusgud).

Halvguder.

Ipabog.
 Misizla.
 Plusso.
 Zois.

6) Denne Inddeling synes noget mislig, da adskillige Underguder ogsaa havde Templer, f. Ex. Rugivit og Karewit, og en bestemt Rangorden blandt Guderne vilde blive vanskelig at bevise.

Efter denne Inddeling, som grunder sig paa de fra det gamle Rhetra udgravne Afgudsbilleders Indskrifter og Symboler, vil jeg nu gennemgaae enhver Guderække i samme Orden, som de her ere opstillede.

Förste Guderække.

Bog (Gudernes Gud) Triglau (?)

Dersom man kan antage, at den af Helmoldus omtalte Gudernes Gud under Triglaus trefoldige og tilslørede Skikkelse er dyrket i Stettin, kunde det synes besynderligt, at intet Billede af denne överste Gud findes blandt de fra det gamle Rhetra bevarede Mindesmærker. Rhetra og Ancona vare Hovedpunkterne for den nord-vendiske Afgudsdyrkelse, og da Triglau ikke omtales som fortrinlig dyrket paa noget af disse to Steder, har jeg hensat denne min Formodning om Triglau som et Spörgsmaal til Oldgrandskernes Besvarelse. Men at den höieste Gud netop har været mindst dyrket og næsten aldeles ubekjendt, hvor hans Dyrkelse ingen timelig Fordeel lovede, og hvor de mægtigste Verdensguder fortrinlig tilbades, kunde maaskee snarere bestyrke end svække hin Formodning; idetmindste kan Swantewits og Radegasts höitidelige Dyrkelse i Ancona og Rhetra ingenlunde bevise, at nogen af dem var hin rolige himmelske Gud, da de netop for deres mægtige og urolige Indgribning i den ydre Verden nöde slig fortrinlig Dyrkelse.

Som et dunkelt Mysterium gaaer Troen paa en Gudernes Fader gennem den vendiske Gudelære, og har han været tilbedet under noget Billede, maa hans Aasyn vel have været tilhyllet; han var Vendernes *ubekjendte Gud*, som intet Öie havde seet, og som ikke vendte sit Aasyn til Verden. Jeg vil derfor ogsaa her lade ham staae i hans store Dunkelhed, tilhyllet eller usynlig, alene tilbedet af Venderne som synlig i de guddommelige Glimt af hans Storhed og Almagt, som syntes at aabenbare sig for dem i de store men farlige Guddomme, de troede nærmest beslægtede med hin Aandernes Fader. —

Swantëwit.

Om denne Rylændernes og fast alle vendiske og slaviske Stammers meest dyrkede Afgud findes der hos vor Saxo en udförlig Underretning. 7) Helmoldus 8)

7) See Danmarks Krönike af Saxo Grammaticus, fordansket ved Grundtvig, 3 Deel p. 292-295.

8) Chron. Slav. L. I. C. VI. §. 3-4.

forklarer Gudens Oprindelse og Navn af den christelige Helgen St. Vitus, til hvis Ære Munkene fra Corvei lode opføre et Kapel paa Öen Rygen Aar 879 ved Ry-lændernes Omvendelse under Ludvig den 2den. Da Öeboerne siden faldt tilbage til Hedenskabet, formenes de at have af denne St. Vitus dannet sig en ny Afgud under Navnet Swantewit. 9) Men denne Guds Dyrkelse skal have været langt ældre, end St. Vitus, som blev martret under Keiser Diocletian henved 300 Aar efter Christi Födsel. Hos Böhmerne skal Swantewit fra de ældste Tider have været dyrket, som en mægtig Gud, og hans Navn betydede i deres Sprog et helligt Lys (af swanta hellig og Wit Lys). 4) Masch forklarer Navnet af swanta: hellig og Wet: Hevn, altsaa den hellige Hevner.

I Ancona stod Gudens Billede af Træ, som en uhyre Kæmpe med 4 Halse og 4 blottede Hoveder, der vendte Nakkerne sammen, og hvoraf 2 saae til Höire og 2 til Venstre: alle fire Hoveder havde kort Haar og afstudset Skjæg paa vendisk Viis. Den venstre Haand holdt Guden ind mod Siden, og efter Afbildningen hos Arnkiel 2) holdt han i samme Haand en stor Buc. I höire Haand bar han det store Fyldhorn, hvori Præsterne aarlig offrede Viin, og ved Siden bar han sit store Slagsværd. Han var iført en kort Knækjortel med Ærmer, sammenföiet over Brystet med Remmer og Spænder, samt et Bælte. Fra Knæet til Vristen var han nøgen, men paa Födderne bar han Skoe. Ved Siden af Billedstötten laae Gudens store Sadel og Bidsel, og i Stalden stod hans hellige hvide Hest, 3) som Ingen uden den ypperste Præst (Crive) turde bestige, og paa hvilken Guden selv troedes om Natten at drage til Kamp mod Helligdommens Fiender.

-
- 9) Denne Formening grunder Helmoldus dog kun paa et svagt Rygte (*tenuis fama*) vid. Helmoldi Chron. Slav. L. II. C. XII.
- 1) Vid. Arnkiel Cimbrische Heiden-Religion. Hamburg 1691 in 4to C. XIII. §. 5. cnfr. Potocki Voyage dans quelques parties de la Basse-Saxe etc. p. 38, hvor det engelske Ord *sjunta* (swanta) oversættes ved hellig. cnfr. Erste Linien eines Versuches über der alten Slaven Ursprung, Sitten etc. von K. G. Anton, Leipzig 1783 p. 44.
- 2) b. c. p. 120. Paa dette Billede vender eet Hoved til Höire, eet til Venstre og to lige ud mod Tilskuerne; alle Hovederne have temmelig ungdommeligt Udseende og have kort Skjæg saavel over Munden som paa Hagen.
- 3) Solebant etiam Prussi Pagani Diis suis *equos albos* offerre (Hartknock Dissertatio X de cultu Deorum apud veteres Prussos).

Paa det af Arendt undersøgte Swantewits-Billede fra Rhetra har Guden, foruden de andre Attribute, et Menneskehoved, med langt Skjæg, paa Brystet; efter den vendiske Runeindskrift, nævnes han der "god og ond eller vredagtig Guddom, mægtig ved Troldom." 4) En saadan Gud, som med sine fire Hoveder paa cengang kunde see hen over den vide Verden, som havde Fredens Fyldhorn og Krigslykkens Kæmpesue i sin Haand, ham er det vel rimeligt, at Venderne have tilbedet som deres mægtigste Gud. De berusede sig med vild Glæde ved hans Fest og forsonede ham med Blodoffere selv af Mennesker. 5) Hans Raad og Oracler agtedes høit, og hans Præster vare mægtigere end Kongerne. 6) Maaskee tilbades han selv som Himmellysets Vogter 7) og Aarstidernes mægtige Behersker; 8) men han var ikke hin rolige Gudernes Gud, som kun bekymrede sig om det Himmelske. 9) Jordens Magt og Rigdom troedes han at kunne give sine Tilbedere, og derfor tilbades han af saa Mange. Men dyrt kjøbes ofte denne Rigdom og Magt, og synes at hevne sig skadefro paa sin forblindede Besidder: hvo, som tilbeder Lykken, gruer vel for dens Omskiftelse; derfor er Swantewit ogsaa den hellige (overmenneskelige) Hevner og maa forsones med Blod, derfor er han tillige en vred og fortørnet Gud (Zernebog), en mægtig, men farlig Raadgiver (Razi) og Frister, en klog men listig Troldmand (Zirnitra). Derfor seer han saavel til Venstre som til Höire, og har vel Velsignelsens Symbol i den ene Haand, men Fordærvsens i den Anden: han giver ikke alene Frugtbarhed, Rigdom, Magt og Scir, men sender ogsaa Misvext, Hungersnød, Plyndring og Mord.

4) Belbog — Zernebog — Zirnitra. vid. Arendts *Georgium*.

5) Imod Swantewit — siger Helmodus — agtede de næsten de andre Guder som Halvguder. Unde etiam in peculium honoris *annuatim hominem Christicolam*, quem sors acceptaverit, eidem litare consueverunt. Chron. Slav. L. 1 C. LII. §. 2. Til disse Menneskeoffringer sigter maaskee ogsaa Menneskehovedet paa hans Bryst og hans Offerskaal, hvis det ikke har Hensyn paa hans Offerpræst (Crive), som ene bar langt Skjæg.

6) Major flaminis quam regis veneratio apud ipsos est. Helmodi Chron. Slav. L. 1. C. XXXVI. §. 3.

7) Ved Sollyset, den hellige Lysgud, forklares Navnet af Frenel og Mone. Men som Sollysets Gud tilbades en særskilt Guddom (see Art. Schvayxtix).

8) Med Hensyn nemlig paa hans fire Hoveder og Fyldhornet.

9) Mones skjønne og skarpsindige Forklaring over denne Gud (l. c. p. 198) kan jeg derfor aldeles ikke istemme.

Gudens Dyrkelse forestodes i Arcona af en Crive 1) eller Ypperstepræst, som til den store Höstfest selv feiede Templet med tilbageholdt Aande, af Agtelse for Stedets Hellighed; ved Festen fyldte han Gudens Fyldhorn med Viin, af hvis aarlige større eller mindre tilbageblevne Fylde han spaacde Frugtbarhed eller Misvext.

Som Swantewit var Vendernes og især Rylændernes mægtigste Gud i denne Verden, saaledes var ogsaa hans ypperste Præst, denne vendiske Hierark, ved sin Fortrolighed med Guden, Folkets og Kongens Behersker. 2)

Viin og store Honningkager vare vel de sædvanligste Offere, der bragtes Swantewit under Bön om Frugtbarhed og Krigslykke; men at Blodoffre og grusomme Menneskeoffringer ikke vare sjeldne, sees af det anførte Sted hos Helmolde, hvor de endogsaa siges at have været aarlige. Som Beviis derpaa tjener

- 1) Hos Venderne var der et fuldstændigt Hierarkie, og under Overpræsten i Arcona stod al geistlig og verdslig Øvrighed; selv med det preussiske Præsteskab i Romow stod Arconas Overpræst i Forbindelse med et Slags Overmyndighed. Præsteskabets var inddeelt i 4 Classer af forskjellig Rang: den ypperste Præst kaldtes *Crive*, Overpræsten af 2den Rang *Weidelbot*, Underpræsten *Mike* eller *Micke* og Præsten af den ringeste Classe *Raba* (o: Tjeneren). Naar Criven blev gammel offrede han sig selv til Guderne; han udmærkede sig især i sit Udvortes ved et langt Haar og Skjæg, som ellers var imod Vendernes Skik, og deraf formoder Mone en fremmed Oprindelse for det vendiske Præsteskab, hvilken Formodning han finder bestyrket ved den store Overeensstemmelse med de finniske Stammers Skikke. Mone *Geschichte des Heidenthums im nordlichen Europa* 1ster Theil p. 182-183. Cfr. Saxo L. XIII. Edit. Stephani p. 320. Hiin Inddeling af Præsteskabets bestrides af Auton (l. c. p. 62-66) som kun antager 2 Slags vendiske Offerpræster Schrez og Pop. Men ingen af disse Benævnelser forekommer blandt Indskrifterne paa de vendiske Mindesmærker, da derimod Crive, Mike og Raba ofte forekomme. Ordet Crive forklares forskjelligt, rimeligst ved Dommer eller Præst, af det gamle Preussiske, vid. Hartknoch *Dissertatio IX. de sacerdotibus veterum Prussorum*.
- 2) Ille (sacerdos) enim responsa perquirat & eventum sortium explorat. Ille ad nutum sortium & porro Rex & populus ad illius nutum pendent. Helmolde *Chron. Slav. L. II. C. XII*. Criven ledede ogsaa ved sin Bön, som man troede, Udfaldet af det vigtige Hestorakel, som bestemte Krig og Fred, og som bestod i at lade Swantewits hellige Hest paa en vis Maade gaae eller springe over korsviis henlagt eller opstillede Spyd eller Sværd. Saxo l. c. p. 321. Cfr. Keysler *Antiquitates Septentrionales & Celtica* p. 323. Criven vogtede den rige Tempelskat, som forøgedes ved Trediedelen af alt Krigsbytte og ved den aarlige Skat af en Skilling for hvert Hoved. En staaende Hær af 300 Ryttere stod til Crivens Tjeneste, og alt det Bytte, de gjorde i Krigen, var under hans Bevogtning. vid. Saxo l. c.

ogsaa Beretningen om den christne Præst Gotschalk, som paa en Sildefangst paa Rygens Kyster nær var bleven offret til Swantewit. 3)

Da Waldemar den 1ste indtog Arcona og christnede Rygen, blev Swantewits Tempel 4) og Kæmpébillede ödelagte, og med denne mægtige Afgud gik hele den vendiske Afgudsdyrkelse tilgrunde.

Radegast (Roswodiz).

Vendernes anden store Verdensgud, Ærens og Styrkens Gud, var Roswodiz, eller, som han almindelig kaldes, Radegast. Han dyrkedes fornemmelig i Rhetra og afbildedes som en ungdommelig Kæmpe med Styrkens Oxeskiold for sit Bryst, med Berömmelsens Fugl, den höie Svane med udbredte Vinger, paa sit kruslokkede Hoved og Kampens Hellebard i sin Haand. 5) Men ogsaa han har sin Skyggeside: de dristige Lokker, som kruse sig kraftigt om hans Pande, forvandles i Kampen til den frygtelige Löveman; det höie ungdommelige Helteaasyn bliver vildt og dyrisk, og voxer til et uhyre uformeligt Lövehoved (Zernebogs-billedet); den flyvende Svane paa hans Hoved, som sang Berömmelsens Sang, bliver en røvbegjærlig Ravn, som skriger efter Blod, eller en graadig Hög, som søger det smaalige Bytte, eller en stridslysten Hane, som galer og bryster sig paa sin Skärndyng; ja Svanen synker tilsidst ned til sit naturlige Vrængbillede, Gaasen med de hængende Vinger, som hverken flyver eller synger, men kun ligner den höie Svane som dens fornedrede Bastard.

Saaledes fremtræder han som selvstændig Gud, halv lösreven fra sit guddommelige Udspring, med halv dæmonisk Natur i sin parodiske Dobbeltthed, vel

3) Helmoldi Chron. Slav. L. II. C. XII, hvor det blandt Andet hedder: *Inter varia autem libamina sacerdos nonnunquam hominem Christianum litare solebat, hujusmodi cruore Deos omnino delectari jactitans.*

4) Dette Tempel var — som de vendiske Templer i Almindelighed — bygget af Træ; det stod paa en fri Plads midt i Arcona og bestod af to Dele. Den yderste Omkreds havde Trævægge med udskaarne og overmalede Billeder og rödt Tag, som tillige var Loft for den inderste Deel af Bygningen. Der var kun een Indgang. Den inderste Deel af Templet hvilede paa fire Piller og havde Forhæng istedetfor Vægge; der var det Guds Billede stod. Vid. Saxo l. c.

5) I Bothos gamle sachsiske Krönike beskrives hans ældste Skikkelse saaledes: "Unde to Mekelenborch der Obytriten affgott de heyt Ridegast de hadde vor der borst einen schilt, dar inne stod eyn swarte büßfelenkop, unde hadde in der hant eyne stryd exse, unde upp dem kopp einen vogel." (Leibnitii scriptores Brunsvic. T. III. p. 359.)

i forskjellige Billeder, men dog kjendelig i dem Alle ved de forvandlede men dog ikke ganske udslettede Symboler.

Navnet Roswodiz 6) (o: Anfører i Krig) kan med Grund ansees for hans første og egentlige Navn, og det synes rimeligt, at han, som Ærens og Styrkens Gud, har været Vendernes egentlig nationale Krigsgud. Navnet Radegast 7) (o: en Raadgiver) udtrykker ikke Andet, end den de fleste Guder tillagte Benævnelse Razi, som han desuden har paa sit Billede, da han, som de fleste Guder, raadspurgtes ved sine Præster. Navnet Radegast synes derfor ikke at bevise, at han var Viisdommens Gud, som Arendt mener, selv ikke i Forbindelse med Benævnelsen "fra Norden" (godebu) samt Tyrehovedet paa Skjoldet og Svanens fjerne Lighed med den odinske Ravn, 8) hvoraf man har givet ham skandinavisk Oprindelse og anset ham for en S sammensættelse af Odin og Tyr eller — som Masch mener — af Odin, Thor og Frigga. Fuglen paa Hovedet er upaatvivlelig paa nogle Billeder en Svane, og hvorfor den paa andre forvandles til en ringere Fugl, er af det Foregaaende forklarligt. Stridsöxen, som Arendt antager for en Tryllestav, forekommer unægtelig paa nogle Billeder kun som en Stang eller Knippel; men denne antager jeg for Skaftet af den brudte Stridsöxe, som i den gamle sachsiske Krönike tillægges Radegast, og som vel af samme Grund kan have antaget en fornedret Skikkelse, som hele den övrige Guddom. Tillægget "fra Norden" kan ligesaa godt betegne Gudens Oprindelse fra en nordlig vendisk Stamme, 9) som fra en skandinavisk, og Tyre- eller Oxhovedet paa Skjoldet er det

6) Af Rosno: Krig og Wodiz: en Anfører (af wodzu: at före).

7) Maaskee af Rath og rathen, eller vel snarere af det vendiske Radehascz og Razi (en Raadgiver). Nogle udlede ogsaa uden Sandsynlighed dette Navn af Radigaisus, Navnet paa en vendisk Konge, som skal være bleven forgudet. Desuden benævnes denne Gud i de forskjellige vendiske Dialecter: Radigast, Radgost, Rodagost, Redigost, Ridegost og Riadegast samt Hlawaradze (af Hlava el. Glava, et Hoved, og Rudze, en Raadgiver o: överste Raadgiver) hvorefter de latinske Skribenter benævne ham Luarasici, vid. Masch. l. c. p. 51. cfr. Hectors Gothofredi Masii Meklenburgensis Schediasma Historico-philologicum de Diis Obotritis & præcipue de Radegasto celebri olim Idolo. Hafniæ 1688. it. Adamus Bremens. Hist. Eccles. L. II. C. XI. hvor det hedder: Idolum Redigast forte nomen habet a Metropoli Rethra, qvasi spiritus Rethrorum.

8) Venderne havde desuden baade Odin og hans Ravn (Gestrab), som særskilte af Asalæren optagne Guddomme; hvorfor det ikke synes rimeligt, at de tillige skulde have sammensat dem i Radegast.

9) Radegast blev, efter Iudskriften paa sit Billede, ogsaa dyrket i Arcona.

naturligste Styrkens Symbol, uden at man derfor behöver at formode nogen fremmed Oprindelse.

Skulde Radegast imidlertid tillige have været Viisdommens Gud, hvortil Navnet Hlawaradzē (øverste Raadgiver) og hans formeentlige Slægtskab med Odin og hans Ravn kunde hentyde, saa har det vist kun været den verdslige Viisdoms eller — hvad der vel hos Venderne har været det samme — Verdensklogskabens og Trolddommens Gud, hvorpaa Tillægsordet zirnitra (trolddomskraftig) henpeger, saameget desmere da Klogskab og Trolddomsmagt fornemmelig vare de Egenskaber, Venderne tilbade i den under Navnet Woda dyrkede Odin.

At stor Klogskab og Trolddomsmagt har været tilroet Radegast, er klart; dog denne Egenskab deelte han med de fleste andre Guder; men saavel Indskriftene¹⁾ paa hans Billede som de eiendommelige Symboler characterisere ham fornemmelig som Ærens og Styrkens mægtige og farlige Guddom, med den sædvanlige halvdæmoniske og hans egen Guddom parodierende Dobbeltthed.²⁾

Prowe.

Denne Vendernes Forsete, Gud for Retfærdigheden og Retspleien, dyrkedes som en klog men tillige streng og frygtelig Dommer. Han afbildes som en Olding med et langt, foldet eller sribet Klædebon, undertiden med Kjæder om Halsen og en Offerkniv i den venstre Haand; ³⁾ men hans vigtigste og sædvanligste Symboler ere Slangerne paa Brystet (Klogskabs-Symbolet) og i den höire

- 1) Arendt forklarer Indskriften saaledes ordret: Radegast, god og vredagtig Guddom, Raadgiver og trolddomskraftig, fra Norden, dyrket med særeget Offermaaltid ved Overpræsten (Criven) og Tjeneren i Arcona og Rhetra. (Arendts Georgium).
- 2) I Woges Afbildninger af Rhetras Afguder findes 3 Billeder af Radegast; paa det første fremstilles han nögen med et Löve- eller Hundehoved; Fuglen paa Hovedet ligner en Gaas og har sammenlagte Vinger; i den höire Haand holder Guden Skaftet af Stridsöxen, som hviler paa den höire Fod; med den venstre Haand holder han Skjoldet med Oxehovedet for Brystet. Den anden Figur er mindre, men forresten liig den forrige. Paa den tredie Figur er han iført en vendisk foran aaben Knækjortel med Ærmer, han har der uadskilte Been og et uforholdsmæssigt stort Lövehoved; Fuglen paa Hovedet har sammenlagte Vinger, og ligner en And; Stridsöxen mangler. Cfr. Potocki l. c. Fig. 14.

Den qvindelige Guddom Razivia have Nogle anseet for en forskjellig Afbildning af Radegast; men hun er udentvivl den samme som Sieba (see Art. Sieba).

- 5) See Potockis Afbildninger Fig. 12.

Haand et Prøvejern⁴⁾ eller gloende Skjold, som brugtes i tvivlsomme Retstilfælde ved Ildprøven. Efter den af Arendt forklarede Indskrift paa hans Billede fra Rhetra,⁵⁾ dyrkedes han der af Underpræsten (Mike) ved et eget Offermaaltid⁶⁾ og kaldtes god og vred (eller ond) Guddom, samt Raadgiver.⁷⁾

Navnet paa denne Guddom udledes af det nordiske Prov (Prøve).⁸⁾ Han dyrkedes især i Altenburg;⁹⁾ i hans hellige Egelund ved denne By samledes om Mandagen¹⁾ Folket med deres Præst og Konge til Offer og Rettergang. Som Raadgiver raadspurgtes Guden ogsaa her af Præsterne; men førend de adspurgte Prowe, drak de af Offerblodet for at faae Kraft til at forkynde Gudens Orakel.²⁾ Offrene vare almindeligviis Køer og Faar, men undertiden ogsaa christne Fanger.³⁾ Paa Festdagene indlodes Almuen i Lunden med Koner, Börn og Tyende, og medbragte Oxer, Faar og Fugle til Offer. Efter fuldendt Rettergang og Offring holdtes Offermaaltid med Spil og Dands til silde ud paa Natten.

Prowe afbildes ogsaa staaende *nögen* paa en Söile, dog med et Slags Støvler med Kraver; den höire Haand er skjult af Skjoldet, som hænger i en Rem

- 4) Dette Prøvejern havde undertiden Form af et Plovjern, som forklares med Hensyn paa at man prøver Jorden med Ploven.
- 5) Dette og flere Billeder af Prowe modbeviser Helmolds Paastand, Chron. Slav. L. I. C. LXXXIII. Alii sylvas vel lucos inhabitant, ut est Prowe Deus Altenburg, quibus nullæ sunt effigies expressæ.
- 6) Monosinus.
- 7) Belbog, zernebog, razi.
- 8) Prowe nævnes ogsaa Prone og Prono, hvorfor Nogle have villet udlede Navnet af det Græske *προνοια* (Forudvidenhed, Klogskab, Forsyn), Andre af Bryn (Hjelm), Andre af Brenno eller Bruno, en forgudet Kriger.
- 9) Derfor kaldes han af Helmoldus: Deus Aldenburgensis terræ. Chron. Slav. L. 1. C. LII. §. 2.
- 1) Secunda feria. vid. Helmoldi Chron. Slav. L. 1. C. LXXXIII. Sammesteds fortælles, at Helmoldus var selv med Biskop Geroldus i Altenburg Aar 1155; de kom da til en Skov af gamle Eege, helliget Prowe, og omgivet med et Hegn, hvorpaa der var 2 Porte. Indgangen var Alle forbuden undtagen Præsterne og de Offrende, samt dem, som vare i Dödsfare, for hvem Lunden tillige var et Fristed. Helmoldus og hans Følge ödelagde Lunden med Ild, dog ikke uden stor Frygt for Hedningerne, som dog af Biskop Geroldus lode sig overtale til at antage Christendommen.
- 2) Post cæsam hostiam sacerdos de cruore libat, ut sit efficacior oraculis capessendis. Helmoldi Chron. Slav. L. 1. C. XII. §. 2. cfr. Düsburg Chron. Pruss. Pars III. C. V. it. Hartknoch Dissertatio XV. de re oeconomica veterum Prussorum §. III.
- 3) vid. Helmold. l. c.

over den venstre Skulder, og er forsynet med Bukler eller runde Ophöininger; i den venstre Haand holder han en smal Fahne paa et Spyd; i denne Skikkelse er han prydet med en Krone paa Hovedet, men har tillige et Par lange Eselsören, 4) som besynderlig contrastere med den kongelige Værdighed, og som vel kunne udlægges til Ære for Dommerens skarpe Hörelse, men som dog vel ogsaa kunne parodiere den menneskelige Retsfærdighed, naar den sees nøgen og afklædt. Denne Afbildning af Prowe, som findes i Bothos gamle Brunsvigske Krönike og derefter hos Arnkiel, 5) er formodentlig grundet paa ældre Sagn og Beretninger, og kan maaskee tjene til Beviis paa den eiendommelige parodierende Dobbeltthed hos de vendiske Afguder.

Sieba.

Denne mærkelige Guddom, som ogsaa kaldes Siwa, 6) var Livets og Kjærlighedens Gudinde 7) hos Venderne. Navnet selv oversættes ved Livet 8) eller ved Jomfruen, 9) og i den gamle sachsiske Krönike beskrives hun som en Jomfru, uden andet Klædebon, end det lange Haar, som naaede hende næsten til Födderne; paa Hovedet bar hun en grøn Krands, og holdt en Drue med et grønt Blad i den ene Haand og et Guldæble i den anden. 1)

Mange have villet gjøre hende til den romerske Venus, 2) efter den samme Forklaring, hvorefter alle Nationers eiendommelige Hedenoldsguder skulle

4) "Ora affgot to Oldenborch de het Prono unde stod upp einer sule, unde hadde in der hant eyne rode proveysen unde einen banner staff, unde hadde twey lange oren mit eyner kronen, unde hadde eyn par stevel, unde under eynen vote eyne schellen." Bothonis Chron. Brunsvic. picturatum i Leibnitii Scriptores Brunsvic. T. III. p. 359.

5) l. c. p. 119.

6) Helmoldus kalder hende Siva, dea Polaborum. Chron. Slav. L. 1. C. LII. §. 2. Hun benævnes ogsaa Syeba og Syva samt Zywie.

7) Arendt antager hende ogsaa for Frugtbarhedens Gudinde. vid. Arendts Georgium.

8) Af Ordet Zeywat, som betyder Livet, see Potocki l. c. p. 63.

9) Af Dziva (en Jomfru).

1) "Unde de affgodinne de heyt Siwee, de hadde de hende over ruggen, in der einen hant hadde se einen gulden appel, unde in der anderen hant hadde se ein Wyn druvelen mit einem gronen blade, unde öre hare hangede went int de Waden." Bothonis Chron. Brunsvic. i Leibnitii Scriptores Brunsvic. T. III. p. 359.

2) Hvad der kunde synes at give denne Mening noget Skin af Sandsynlighed er et næsten ödelagt Afgudsbillede, som ogsaa findes i Woges Samling af Rhetras Guder, og som ansees for Sieba; derpaa findes nemlig paa Klædningen afbildet et Hjerte med en

være Copier af græske og romerske Guddomme. Langt sandsynligere er Arendts Mening, at Siva er den skandinaviske Sif, Thors kyske Gemalinde med det deilige Haar; og Æblet i hendes Haand kunde vel rimeligere erindre os om de evig foryngende Idunsæbler i den nordiske Mythe, end om hin Skjönhedens Priis, Paris tildömte Venus, eller Hesperidernes gyldne Æbler.

Masch antager hende med Föie for en oprindelig vendisk Gudinde, 3) men forledes af Indskriften: Razivia (=: Raadgiverinde) paa hendes Billede fra Rhetra til at ansee hende for en forskjellig Afbildning af Radegast, der ogsaa skal findes afbildet med et qvindeligt Ansigt. Dog under Navnet Razivia, 4) og med Tilnavnet den Store har Siva, uden al Forbindelse med Radegast, uden tvivl ogsaa været dyrket i Rhetra, og den Razivia, Arendt anfører som en særskilt Gudinde, der afbildes nøgen eller beklædt, omslynget af Slinger og undertiden med Hovedet af den fabelagtige Grif, samt med *Livets* ældgamle Symbol den flammende Fakkelt i Haanden, er uden tvivl et af denne Sivas Dobbeltbilleder, som fremstiller hendes halvdæmoniske Natur fra den frygtelige Side.

Paa det egentlige Billede af Siwa, som Arendt beskriver, forestilles hun beklædt og med ungdommeligt Ansigt, holdende en Drue i Haanden, og der er hendes Sidestykke en Abe.

Med Aben paa Hovedet, *kjendeligst bagfra*, fremstilles hun i Woges Afbildninger med plumpe Been uden Födder, med en kort Kjortel og *indhyllet* Hoved, med den eene Arm uden Haand i Siden og den anden udstrakt. Formodentlig ere de ædlere Begeistringens og Livets Symboler enten ved Beskadigelse eller vel snarere med Flid bortfaldne i dette paafaldende Modbillede af Siva, hvor hun ikke længer staaer i Uskyldighedens simple Naturdragt; men tilhyller sit Aasyn, undertvungen af den frække triumferende Abe.

Torn eller Pii i, og ved Siden deraf en liden Bueskytte, hvoraf man strax kan faae en Cupido.

- 5) Thunmann holder Siva for den samme som Freia, hvis Tilnavn Wanadis formodes at antyde hendes vendiske Oprindelse, see Thunmanns Untersuchungen über die Geschichte einiger nordischer Völker i Maschs Beyträge zur Erläuterung der Obotritischen Alterthümer p. 24.
- 4) Thunmann antager ogsaa Razivia for en Titel eller et Tilnavn til Sieba, og udlægger det ved: Herskerinde. I. c. p. 58.

For at forklare Sivas mærkelige Sidestykke af Aben, 5) har man taget sin Tilflugt, til en langtfra hentet Fabel blandt Braminerne om Gudinden Sita, som var bortrøvet fra sin Mand Ram og af Aben Harman blev ført tilbage til ham. Men forudsat, at Abens Natur ligesaa vel som dens Billede har været Venderne bekendt, behøver man ikke at gaa saa langt for at forklare dette Symbol.

Som Aben i det Hele er Menneskets afskyeligste Vrægebillede, saaledes er den isærdeleshed, som bekendt, Vellystens og den ukydske Uteerligheds naturligste Sindbillede, og den stærkeste meest skjærende Contrast mod den guddommelige Kjærlighed, som med Rette bærer Livets Navn (Siva), og bag hvilken hin saa ofte staaer dæmonisk i Baggrunden. Dette synes mig et af de vigtigste Beviser paa den eiendommelige Dobbeltthed, hvormed det Guddommeligeste i Menneskelivet stedse fremtræder i denne Gudelære, blandet med den laveste og meest dyriske Natur, hvori de høieste Guddomme, som blotte Verdensguder, staae hildede, som gode og onde Væsner, halvlösrevne fra hin överste Gudernes Gud.

Saaledes staaer Sieba her for os i sin Herlighed og sin Fornedrelse: skjön og jomfruelig med Begeistringens Drue og Livets gyldne Æble i Haanden, men ligesom forfulgt af den ædle Menneskenatur og den helligste Kjærligheds gjög-lende og uteerlige Efteraber, som saa ofte laaner hendes Navn, men som kun klart fremtræder i sin dæmoniske Afskyelighed, naar den virkelige Sieba tilhyller sit Aasyn og vender sine Tilbedere Ryggen.

Sieba dyrkedes især i Rostok og Rheträ og som Polabernes Gudinde af Venderne mellem Meklenborg og Holsteen. Man formoder at hendes Tempel har staaet, hvor nu Domkirken i Ratzeborg staaer, paa det saakaldte Polaberbjerg. 6)

5) Abens Billede forekommer ogsaa paa den vendiske Fredsstav eller Scepteret, som Masch beskriver l. c. p. 121. Dette unægtelig fremmede Symbol, saavel som Löven i Zernebogsbilledet hentyder vistnok paa en österlandsk Oprindelse; men fra Østen ere jo ligesaa vel de vendiske som skandinaviske Folkestammer udgangne.

6) vide Masch l. c. p. 95.

I foranførte Værk af Potocki findes Fig. 22 en qvindelig Figur med et Hundehoved og med Indskriften Tziba, som han antager for en Sieba; Arendt læser Indskriften Tsi-baz, og antager dette Billede for en ganske forskjellig Guddom. Dette Idol afbildes nøgent med en Slange om Livet, og synes efter Skikkelsen at henhøre til den modsatte Guderække, hvor jeg dog ikke vil anføre det, da dets Betydning er uvis.

Siebog.

Under dette Navn og med samme Egenskaber som Sieba dyrkedes ogsaa Kjærligheden i en mandlig Guddoms Skikkelse, med et endnu stærkere og vildere dyrisk Modbillede. Han afbildes bekrandset og med Styrkens Symbol (Hornene) paa sit Hoved; men paa Bagsiden havde han et Tiger- eller Kattehoved. 7) Kattene for Freias Vogn i den nordiske Mythe maae nødvendig herved bringes os i Erindring; men der styres Dyret viselig af Tømmen i Gudindens Haand; her er Guden selv halv Dyr, og som mandlig Guddom, fra Skyggesiden seet, Kattens stærkere Frende den sønderrivende Tiger.

Schwayxtix. 8)

Sollyset dyrkedes i denne Guddom under Skikkelse af en Mand, i prægtig Klædning, ikke ulig en romersk Tunica, rundt omgivet af Flammer, med Straaler om Hovedet, samt en stor Hovedbusk, som maaskee ogsaa skal være Flammer.

Det Billede af ham, som Arendt har undersøgt, har et Guldsmykke paa Hovedet, samt en brændende Fakkell i den höire Haand, og benævnes paa Indskriften alene en god Gud (belbog). Imidlertid fremstilles han dog ogsaa i saa frygtelig en Skikkelse, at man endogsaa, trods Indskriften, har været fristet til at antage ham for den onde Gud selv (Zernebog).

I Woges Afbildninger findes af denne Gud et plump Knæestykke med et höist dyrisk Hoved og med Pantser og Sværd, samt et Slags Stang eller Fakkell i den höire Haand. 9) Indskriften kalder ham kun en god Guddom; men Skikkelsen synes noksom at vidne, at han har været tilbedet, som velgjørende og fordærvende tillige, som den Naturkraft, han afbilder.

7) v. Arendts *Georgium*.

8) Navnet paa denne Guddom skrives ogsaa *Schueixtix*, *Schuaixbog* og *Zuicz*, og forklares ved at lyse, skiume, give Glands fra sig; *schuaixni* betyder at hjælpe, altsaa kan Navnet ogsaa betyde en hjælpende Gud (*Masch l. c. p. 88*). Denne Guddom dyrkedes ogsaa af de gamle Preusser, vid. *Hartknoch Dissertatio VII. de Diis Prussorum veterum majoribus*.

9) Udentvivel det samme Billede, som Arendt beskriver.

Zislbog.

Blandt de vendiske Naturguddomme tilbades under dette Navn Maanen i Skikkelse af en ung Qvinde med en Halvmaane for sig. 1) I Woges Afbildninger findes af denne Guddom en plump Figur med et stort, rundt, skjæglöst Menneskehoved. Armene uden Hænder ere ophævede, dannende en Halvmaane; ved Siden findes et Kogger med Pile; maaskee som Symbol paa hvad Færligt eller Fordærveligt man maatte tilskrive Maanens Indvirkninger. 2)

Under Tilnavnet Kricco 3) dyrkedes hun især som Sædens Beskytterinde.

Podaga.

Denne Afgud dyrkedes især af de Holsteenske Vender 4) (Vagrierne) som Veirligets Herre, og formodentlig tillige som Beskytter af Jagt, Fiskeri, Fædrift og Agerbrug.

Han afbildes som en Olding; med en Knækjortel, en spids Hue med Oxehorn, et Fyldhorn eller Jagthorn i den høire Haand og en Stav (maaskee Hyrdestaven) i den venstre. Efter Woges Afbildning af hans Billede i Rhetra har han et uformeligt stort Hoved med dobbelte Ansigter og meget ligt Lövehovedet, men med Bukkeskjæg og omgivet af Straaler; med den høire Haand understøtter han et hvilende Dyr (maaskee som Dyrenes Beskytter); i den venstre Arm har han Fyldhornet. Han bærer en dobbelt Klædning og det överste Klædebon ender med to nedadstaaende Straaler eller Piggè, liig dem, han har om Hovedet. Saavel Symbolerne, som Indskrifterne paa hans Billede forklares med Hensyn paa Jagt, Fiskeri, Agerbrug samt Fedme, Frugtbarhed, Veirliget og Aarstiderne.

At han ikke alene, som Masch mener, var en fredelig Gud, som gav Velsignelse i Fredstider, gunstigt Veirligt og frugtbare Aar, beviser den onde

1) Arendts Georgium.

2) Til den romerske Diana behöver man vel ikke her at tage sin Tilflugt.

3) Kricco forekommer ogsaa som en særskilt mandlig Guddom.

4) Hans vigtigste Tempel var i Plöen, hvorfor han af Helmoldus kaldes plunense idolum Chron. Slav. L. 1. C. LXXXIII. Hos andre vendiske Stammer dyrkedes han under Navn af Pogwist eller Pogada, vid. Masch l. c.

Guds Symbol, Lövehovedet, som undertiden tillægges ham. Han dyrkedes med Offer af et Vildsvin, ligesom han ogsaa har et Vildsvin til Sidestykke. 5)

Rugiwit og Karewit.

Rugewit eller Rygewit blev, efter Saxo, dyrket i Byen Karentz paa Rygen, som Krigens Gud, og fremstilledes i et plumpt colossalt Egebillede med 7 Ansigter paa eet Hoved og med 7 Sværd i eet Bælte samt det 8de i Haanden. Svalerne, som formodentlig vare hellige, havde bygget Reder i hans Ansigte. Han var en af Underguderne, men dog i stor Anseelse og havde et betydeligt Tempel med Piller og Purpurforhæng istedetfor Vægge. 6) I Rhetra er han (efter Arendt) dyrket i Forening med Karewit, og begge disse Guder ere forestillede tilsammen, næsten nøgne og med 6 Hoveder (4 mandlige og 2 kvindelige) samt et Lövehoved paa Brystet. Karewit forekommer ogsaa særskilt, formodentlig som en Krigsgud med Styrkens og Aarvaagenhedens Symboler: et Oxehoved paa Brystet og et Hanehoved paa Underlivet; han afbildes med 2 Menneskeansigter og med Straaler om Hovedet. 7)

Juthrbog.

Af denne Morgenrødens Gud har man intet Billede, men kun en Offerkaal med Navnet og et skjægget Hoved. 8) Denne Guddom nævnes ogsaa Ju-

5) See Arendts *Georgium*.

6) Vid. Saxo L. XIII. Edit. Steph. p. 327.

7) I ovennævnte Værk af Potocki findes Fig. XI. uidentivt den samme Gud, afbildet med 6 Hoveder og det 7de Ansigt paa Maven med Indskriften: Rug — Rhetra — Garewhit. Hos Saxo nævnes endnu to andre rygiske Underguder: *Porewit* og *Porenut*, som ogsaa hver havde sit Tempel i Karentz. *Porewit* afbildes med 5 Hoveder men uden Vaaben og *Porenut* med 5 Ansigter, hvoraf det 5te sad paa Brystet og berørtes af Gudens venstre Haand paa Panden, og af den Höire paa Hagen. Han antages for de Frugt-sommeliges Gud. Efter Saxos Formening dyrkedes disse Underguder som de, der straffede Ukydskhed; (vid. Saxo l. c. p. 327-328.) Af disse 2 Guddomme findes der ingen Billeder i Samlingen fra Rhetra; men under Navnet *Hirowitz* findes en anden Undergud med 4 Horn og sammenslyugede Been, af hvis utydelige Indskrift kun kan sees, at han hører til denne Guderække. Det under Navnet *Gilbog* forekommende Idol med et Oxehoved kunde efter den dyriske Skikkelse synes at henhøre til den følgende Guderække, hvis ikke Navnet (god Gud) forbød det. Dette Billedes Betydning er heller ikke klar.

8) Arendts *Georgium*.

trybog, og Navnet forklares af det Slowakiske jutra eller det Russiske jutro (o: Morgen. 9)

Dziewonna.

Denne Gudinde for de vilde Dyr og Skovene kaldes hos de latinske Skribenter Zievonia. Navnet forklares af det Vendiske Dzivi (o: vild). Hun afbildes med Bue og Pile; Haaret er sammenbundet i Nakken og falder langs ned ad Ryggen. 1)

Woda eller Waidawut.

Blandt de fra Skandinaverne laante Guddomme dyrkedes Odin under begge disse Navne 2) af Venderne, som *Klogskabens* maaskee ogsaa Videnskabernes og Konsternes Gud, forsaavidt Venderne kjendte til Videnskab og Konst, men fornemmelig, som *Trolldommens Gud*, 3) og var, som saadan, baade en hjelpende og fordærvende Guddom. At han tillige under Navnet Woda eller Wodan har været anseet som en klog Anfører eller Raadgiver i Krigen, synes ikke alene Navnet at bevise, som i det gamle sachsiske Sprog betyder en Anfører, 4) men dette synes ogsaa beviisligt deraf, at han undertiden fremstilles, som Kriger, med Pantser, Skjold og opløftet Sværd. 5) Som Klogskabens og Trolldommens Gud afbildes han baade nøgen og med Klæder, snart med et

9) vid. Erste Linien eines Versuches über der alten Slawen Ursprung, Sitten &c. von C. G. Anton. Leipzig 1783. p. 41.

1) vid. Arendts Georgium.

2) Waidawut kaldtes han især af de østlige Vender. Navnet forklares af Waidin o: Videnskab eller Klogskab, Masch l. c. p. 63-64.

3) Iudskrifterne kalde ham hverken god eller ond Gud, men fra Norden (godebu) og trolldomskraftig (zirnitra), vid. Arendts Georgium.

4) Woda og Woiwoda kaldtes Feltherren saavel hos Slaverne som hos Russerne, ligeledes hos Chrowaterne, hos hvem Navnet siden gik over til ethvert Overhoved for en Stamme, vid. Anton l. c. p. 87.

5) See Masch l. c. p. 63 og 64. Som Tapperhedens Gud dyrkedes han fornemmelig i Romau og Rhetra under Navnet *Othin*, og fremstilledes, som saadan, nøgen med et Løvehoved, samt med et Spyd eller en Piil og et afhugget Menneskehoved til Attributer (vid. Arendts Georgium). Men i denne Skikkelse synes han at henhøre til Zernehogsrækken, som en blot vred og grun Guddom, der imidlertid var en kraftig Hjelper i Krigen. Ogsaa hans Ravn skal under Navnet *Gestrab* have været særskilt dyrket.

Menneskehoved og snart med et Ravnehoved (maaskee med Hensyn til hans Ravn eller som antydende hans farlige Dobbeltthed). Hans symboliske Særkjender ere Slangerne og et Slags Talisman, som Prydelse paa hans Klædebon.

I Woges Samling findes han afbildet i en yderst uformelig Skikkelse med Arme som knudrede Egegrene og uden Hænder; Benene ere plumpe og kun halvt adskilte; han bærer en vendisk Knævams, med slangeformede Prydelser, og skal efter Beskrivelsen have 3 Ansigter, men disse ere næsten skjulte af den uformelige Hue, der maaskee har været en Stormhue, i Form af et Oxhoved, eller paa vendisk Viis har været omgivet med Straaler eller Pigge.

Balduri.

Skandinavernes Balder skal under dette Navn have været dyrket af Venderne i Rhetra med Tilnavnet: Raadgiver (razi). 6) I Woges Samling findes der intet Billede af ham 7); men Arendt beskriver hans Skikkelse, som aldeles vanskabt med 3 Hoveder, tildeels med Horn og uden Symboler eller Attributer. Potocki har i sit ovenanførte Værk Fig. 9, en Figur med 2 hornede Hoveder og med Indskriften Balduri.

Anmærkning.

Til denne Guderække, som hermed sluttet, kunde maaskee endnu henføres adskillige hos Woge, Potocki og Arendt forekommende Idoler, men hvis Betydning er uvis, og om hvis Ægthed der vel med Grund kunde være Tvivl. Saaledes skulle Venderne under det fremmede Navn *Opora* have dyrket Høstens Gud, som en velskabt nøgen Dreng, med Frugter, Løv og Fugle til Attributer (see Arendts Georgium). Indskriften staaer paa hans Billedstøtte med græske Bogstaver: *ΟΠΡΑ*. Et lignende Billede af en Høstgud findes i Woges Samling med et Æble i den ene Haand og en Green i den anden. Dette og flere Billeder i en bedre Stil synes uaegtelig at være græske Konstfrembringelser, enten de, som Masch antager, ere forfærdigede af fremmede Kunstnere blandt Venderne, eller — sandsynligere — som Vikingsbytte ere indførte i Landet. Af saadaane findes der flere i Potockis Afbildninger, som ligefrem ere græske, f. Ex. en Mars, en Venus, en Hercules og en Vulcan, som ingenlunde kunne henføres til de vendiske Afguder. Paa Grund af slige Navne og Billeder at tillægge den vendiske Mythologie græsk Oprindelse, er vist af alle Formodninger den usandsynligste. De vigtigste

6) vid. Arendts Georgium.

7) Med mindre man vil antage med Masch, at det Afgudsbillede, hvis Navn ufuldstændigt læses As — ri, og som efter Skikkelsen synes at være en Schuaixtix, skulde være en Balder, og Navnet suppleret læses As Balduri. Masch l. c. p. 92.

vendiske Guder ere aldeles forskjellige fra de græske; om end nogle græske Navne og Billeder have indsnøget sig blandt Vendernes Mindesmærker, selv om slige Billeder kunne bevises at være dyrkede som mindre betydelige Underguder, kan dette dog ingenlunde være noget Beviis mod deres Mythologies Eiendommelighed; ligesaa lidet som de enkelte skandinaviske Guddomme, hvis Navne, som oftest med en forskjellig Betydning, her forekomme, ere istand til at gjøre den vendiske Mythologie til en Efterklang af Asalæren, med hvilken den vel kan have beslægtet österlandsk Oprindelse.

Blandt de andre tvivlsomme Idoler, som, hvis de vare ægte, rimeligst kunde henføres til denne Guderække, vil jeg her nævne de vigtigste. En lille bevinget Mand, siddende paa en Kugle, benævnes *Swantibold*, og antages for en Huusgud; maaskee er han et Symbol paa den ustadige Lykke. Navnet synes vendisk og beslægtet med *Swantewit*, men Figuren er ikke i de oprindelige Venderbilleders Stiil. Det samme gjælder vistnok om alle de følgende. En liden Afgud, uden Navn, med en Krebseklemme og en Bueskytte, indridset paa Ryggen, menes at have været en *Gud for Fiskeriet*. Som *Gud for Ægtestanden* har man antaget et Billede, som forestiller en nøgen Dreng med et Par Duer paa Hovedet, som *Gud for Forlovelser* en lille Dreng med en Ring, og som *Gud for Sang og Musik* en Flöitespiller. Som *Gud for Drømmene* antager Potocki det i ovenangførte Værk Fig. 18 forekommende usædvanlige Billede med Fjær istedetfor Arme og Blomster paa Kjortelen; men da samme Billede har et Lövehoved, synes det at henhøre til den følgende Guderække (see *Marowit*). En nøgen Gudinde, holdende et Klæde eller Slør over Hovedet, samt med en Bue og en Triangel ved Fødderne, har man antaget for et Billede paa *Aftenen*, og en lignende Figur, som synes at have Vinger paa Fødderne, har man troet at skulle forestille *Vindene*, vid. Masch og Woge l. c. p. 114, 115.

Anden Guderække.

Zernebog (den sorte Gud) *Pya*.

Med denne de onde Guders Överste begynder den modsatte Række af vendiske Afguder, som, aldeles lösrevne fra hiin överste Gudernes Gud, i Almindelighed kun tilbades med Frygt og Rædsel og forsonedes med blodige Offere. Skjönt disse Guddomme i Almindelighed ingen gode Egenskaber tillagdes, og med bestemt ond Villie kun troedes at virke til Fordærvelse for Menneskene, maatte de dog vel antages, selv imod deres Villie, at kunne bidrage til Menneskenes Tarv og Frælse, hvilket siden nöiere skal omtales. 8)

Navnet *Zernebog* 9) bruges isærdeleshed som Egennavn for den absolut onde Gud, skjönt det tillige, som Fællesnavn, tillægges de fleste andre Guder.

8) ved Percunust og Flins.

9) Af Czorna (sort) og Bog (Gud). Czorn (Zimmick og Sykautatz) forklares ved: den onde Aand, egentlig det Sorte i Jorden og Natten, vid. Potocki l. c. p. 38. *Zernebog*

Pya er efter Maschs Formening den onde Guds egentlige Navn, hvorom man dog med Grund kunde tvivle, da dette Navn synes at have græsk Oprindelse.¹⁾ Under dette Navn forekommer han imidlertid blandt de af Arendt undersøgte Afgudsbilleder fra Rhetra i Skikkelse af en Löve, dog tillige med Tillægsordet eller Navnet Zernebog. I Woges Afbildninger er han fremstillet som en Löve med opspærret Strube; Halen er afbrudt, Forbenene ligeledes, og Bagbenene böiede, som den sad. Indskrifterne ere ikke alle læselige; dog staaer Ordet Zernebog tydelig bag paa Ryggen; paa den höire Side staaer Rhetra og paa den venstre *Pya*.

Hos Helmoldus nævnes den onde Gud alene Zerneboch,²⁾ men under hvilken Skikkelse han dyrkedes, har man ikke vidst, förend Woges Afbildninger af Mindesmærkerne fra Rhetra udkom.³⁾ Lövens hyppig forekommende Billede i denne hele Mythologie bliver först forstaaeligt, som den onde Guds Symbol, og begrunder, som saadant, i Forening med den hyppige Indskrift Zernebog, den her fremstillede Lære om de vendiske Guders Døbbelthed.

Percunust. 4)

Denne Russernes og Preussernes Tordengud synes ogsaa at have været dyrket af Nordvenderne,⁵⁾ men kun af Frygt, som en vred og farlig Gud-

skrives ogsaa efter de forskjellige vendiske Dialecter: *Zerneck, Zernebu, Zarnbog, Czernybock* og *Zoernebock*. Han nævnes ogsaa *Tschart* (af *tscharny* σ : sort), vid. Anton l. c. p. 40.

- 1) *Pya* har man forklaret af *πvos*, *Πvov* eller *πvαq* (maaskee rettere *Πvη*), som hvad der er beredt af Blod (Edder) σ : den blodtørstige, (giftige) Gud, Masch l. c. p. 105. Anton forklarer det af *πvραω* (*πvρω*) ved den skrækkende, forfærdende Guddom, l. c. p. 59.
- 2) Helmoldi Chron. Slav. L. 1. C. LII.
- 3) Tilførn har man tænkt sig ham, liig de Christnes Djævel, i Skikkelse af en sort Mand med en tretakket Fork og en Haand fuld af Ild, til hvilken Forestilling der er aldeles ingen Grund. Masch l. c. Af Stedet i 1ste Pet. 5, 8. hvor Djævelen lignes ved en brölende Löve, har man forklaret dette Billede som en gammel österlandsk Forestilling, tidligere end Christendommen.
- 4) Navnet udledes af det Littauiske *Percunos*, et Tordenveir; han benævnes ogsaa *Percuns*, *Percun* og *Parchun* (Masch. l. c. p. 75) samt *Parcuns*, *Percunos* og *Petuno* blandt de preussiske Vender, vid. Hartknoch Dissertatio VII. de Diis Prussorum veterum majoribus §. II. §. IV.
- 5) Overensstemmelsen mellem de preussiske og nordlige Venders Religion er i det Foregaaende ontalt, og man kan neppe med Anton l. c. p. 46 udslette denne Gud af den nordvendiske Guderække.

dom; han kaldes nemlig paa Indskriften af sit Billede fra Rhetra kun Zernebog; dog fremstilles han med menneskeligt Hoved, som en skjægget Olding med Straaler om Hovedet. Han afbildes med en viid Knækjortel, med Styrkens Bælte om Livet og blottede Födder; med den höire Haand læner han sig til en Tyr; i den venstre holder han en Fakkell hvorfra 2 Lyn udfare. 6) Paa det af Arendt undersøgte Billede holder han et Plougjern 7) for sig og har Zernebogshovedet paa Bagsiden. I Woges Afbildning har han ligeledes et dobbelt Ansigt: paa Oldingshovedet fortil, med Hage- og Mundskjæg, har han en Stormhue og om Lövehovedet paa Bagsiden Straaler. Kjortelen hænger her i Folder lige ned til Foden. Paa Hovedstraalerne ere Runeindskrifter, hvoraf man kan læse de Ord "sai idt" o: vogt dig! foran Brystet under hans höire Haand sees en Triangel, formodentlig henhørende til hans Dyrkelse. I Folderne paa hans Klædebon findes en Runeindskrift, hvori Masch læser følgende Bön til Guden: "Hold inde, Percun, og skad ikke min Ager!" 8)

At Percunust, skjönt kun frygtet og tilbedet, som en fordærvende Gud, dog fremstilledes med menneskeligt Aasyn, synes at bekræfte, at han ikke alene troedes at kunne forsones og ophöre at skade, hvilket Bönnen beviser og som var den förste Grund til alle onde Guders Dyrkelse, men at han tilligg troedes, om end mod sin Villië, at kunne have en velgjørende Virkning paa Naturen og Menneskene, hvilket selv Iagttagelsen af hint Naturphænomen maatte lære. 9)

Flins.

Paa denne *Dödens* mærkelige Gud, synes Navnet, som ikke er vendisk, at være af sachsisk Oprindelse; men at Guden selv har været dyrket af Venderne,

6) Masch l. c. p. 70.

7) Dette Prowes Symbol og som hos ham var Prövejernet, der ved Ildpröven brændte Forbryderen, kunde vel her være Symbol paa Tordengudens Magt til at straffe med Ild.

8) Masch l. c. p. 75. Thunmann læser og forklarer denne Bön af det gamle Preussiske noget anderledes, men dog som en Bön til Guden om Skaansel, Forklaringen af *sai idt ved "vogt dig!"* anseer han for urigtig, men uden at anföre nogen rigtigere Forklaring. vid. Beyträge zur Erläuterung der Obotritischen Alterthümer, p. 57 og p. 48.

9) Ogsaa under Navnet *Tara* eller *Taran*, som hos Kelterne betyder Torden, skal Tordenguden være dyrket i Rhetra i Skikkelse af en nøgen Gud med en Pii. vid. Arendts Georgium.

om ikke under dette Navn, saa under et andet, kan man neppe med nogen Grund betvivle. Vel findes der intet Billede af ham blandt Mindesmærkerne fra Rhetra, og den Billedstøtte af Flins, som skal have staaet ved Oehna, saavel som den saakaldte Flins Gorlizensis¹⁾ ere uidentvilt vægte og svare desuden aldeles ikke til hvad de skulle forestille; men Bothos Vidnesbyrd, i den gamle sachsiske Krønike, er der ingen Grund til at forkaste, om ogsaa Træsnittet, som forestiller Guden, blot er dannet efter Beskrivelsen, som lyder saaledes:

”*De Wende* de treden uht van dem geloven, unde satten wedder upp ören olden Affgot de het *Flyns*, wente he stod upp eynem flynssteyne, was van gestallt else eyn dode mit einen langen mantel, unde hadde in der hant eynen staff mit eynen barnen blase, unde upp der luchteren schulderen eynen upgerichten lauwe, do se vorwecken scholde wan se storven.”²⁾ I den vedföiede Afbildning forestilles han ikke som en Beenrad, hvortil Nogle have villet giöre ham, men som en Mand med en lang frithængende Kappe, staaende med blottede Födder paa sin Flintesteen. Paa hans venstre Skulder staaer den opreiste Löve; i den höire Haand holder han en lang brændende Fakkel³⁾ og med den venstre holder han Kappen sammen.⁴⁾

For at forklare Lövens Billede her, som et Symbol paa de Dödes Opvækkelse,⁵⁾ overensstemmende med den gamle Krönikes Beretning, anförer

- 1) Af begge disse Billeder findes der Afbildninger i Antons ovenfor anförte Skrift Fig. 1 og 2; men Forfatteren gaer forvidt i sin kritiske Iver, naar han paa Grund af disse Billeders Uægthed og fordi Navnet Flins maa have været anderledes udtalt i det vendiske Sprog, samt fordi Byen Flinzberg för har hedt Fegebeutel, vil forkaste et historisk Vidnesbyrd, som ikke støtter sig paa de Beviser, han kuldkaster.
- 2) Bothonis Chron. Brunsvic. picturatum i Leibnitii Scriptores rerum Brunsvic. T. III. p. 336.
- 3) Formodentlig en Straavisk paa en Stang, thi Straafakler brugtes paa Dödsfesten ved Görliz, og i Böhmen og Overlausiz bares ved Dödsfesten Döden af By i Skikkelse af en Straamand, som brændtes eller kastedes i Vandet. Anton l. c. p. 71, 72, 73.
- 4) Hos Arnkiel findes et lignende Billede, formodentlig efter den samme Beskrivelse (l. c. C. XIII.) dog med den Forskjel, at Guden der afbildes med Skjæg, og understötter med den venstre Haand Lövens venstre Bagbeen.
- 5) De prussiske Vender troede ogsaa paa Legemets Opstandelse, see Dusburg Chron. Pruss. Pars III. C. V. Cnfr. Hartknoch Dissertatio XIII. de funeribus veterum Prussorum §. VIII.

Arnkiel 6) det mærkelige Sagn om at Lövens Unger tre Dage efter deres Fødsel skulle ligge som døde og ubevægelige og først ved Lövindens stærke Brölen skulle opvækkes til Livet, hvilket österlandske Sagn troes billedligt at være anvendt paa Opstandelsen flere Steder i den hellige Skrift, og vel af Venderne, med deres österlandske Oprindelse, selv förend deres første Omvendelsestid, ved gamle Traditioner kunde have været kjendt.

Vil man antage, at Löven paa Dödsgudens Skulder er den frygtelige Gud Zernebog eller Pya, saa maa han vel her betragtes som Fordömmelsens Herold, der kun vækker de Døde for at martre dem; hvilken mørke Forestilling endnu faaer mere Sandsynlighed, naar man med Masch anseer Flins for Straadödens Gud og tillægger Venderne vore skandinaviske Forfædres Begreber om en ulyksalig Tilstand efter Döden for dem, der ikke døde Heltedöden.

Men selv i den frygteligste af alle Guders Haand lyser en Fakkell, (Livets ældgamle Symbol) og Dödsguden staaer paa den Steen, som, sort, kold og haard, dog synes at giemme den hemmelighedsfulde Funke til Lys og Varme; skulde der ikke heri ligge et Glimt af Haab om Lys i det evige Mörke og Ud-lösning af Pyas sorte Hule? og skulde ikke selv den onde Gud her ansees for, imod sin Villie, at maatte vække Sjælene af den evige Sövn, for — ligesom ved den onde Samvittigheds Röst — selv ved Forfærdelsen at kalde dem til Livet og Frelsen? — Hvorledes dette Hedenoldsbillede end betragtes, synes det mig en af de største og betydningsfuldeste Skikkelser, denne Mythologie har at opvise.

Zirnitra (Zir).

Under dette Navn, den Trolddomskraftige, 7) hvilket ofte, ligesom Zernebog, tillægges andre Guder, ærede Venderne isærdeleshed den bevingede Drage eller Lindorm, som endnu er bevaret i deres Vaaben, og, som paa deres Banner troedes at bringe Fjenden Fordærvelse og Undergang.

6) 1. c. C. XLIII. §. 2.

7) Saaledes oversætter Arendt stedse Zirnitra. Masch forklarer dette Navn af Zir, som gjøres til Tyr, og *νιτρον*, en Teen, som gjøres til en lang uddragen Traad, altsaa Guden Zir, under hvis Begunstigelse Krigen föres og fortsættes uafbrudt som en Traad, hvilken Forklaring synes höist tvungen. Zir oversættes ogsaa ved *Træl*; maaskee var Zir eller Zirnitra, som Thor, Trællenes eller Krigsfangeres Herre.

Det hellige Banner, som af Saxo kaldes Staniz (Stanitia),⁸⁾ og som opbevaredes i Arcona, har uden tvivl været prydet med Zirnitras Dragebillede. Det agtedes, efter Saxos Beretning, næsten højere af Rylænderne, end alle deres Guder. Blandt Mindesmærkerne fra Rhetra findes hiin bevingede Drage, støbt af Metal og med et Rör igjennem Ryggen, efter Maschs Forklaring, til at sætte en Stang i for at bære den i Felten eller opstille den i Templet. I dens opspærrede Gab sees to store Rader Tænder; om Hovedet, som ligner et Hundehoved, er et Slags Halsbaand; den har korte Födder med Pantserskjæl, 4 Klöer paa den höire Fod, en Skorpion eller Torbist under en af Klörene og et Brystbillede under en anden; paa Ryggen har den endnu to andre Brystbilleder.⁹⁾ Halen krummer sig ind under Bugen og kommer frem igjen næsten som et Skibsanker. Masch antager det ikke for beviist, at Zirnitra er bleven dyrket, som en Afgud; men at Dragen var Vendernes gamle Gud, paastaar Arnkiel¹⁾ ikke uden Grund, og at Slangerne dyrkedes, som Huusguder, af de preussiske Vender, er bekjendt;²⁾ har nu Fahnen Stanitz, formodentlig med Dragens Billede, næsten været agtet højere end alle Guder, synes det rimeligt, at Zir eller Zirnitra i det her beskrevne Billede har været dyrket som en mægtig Gud, der ved Trolddomskraft og Zernebogskonster kunde udbrede Fordærvelse blandt Fjenderne, og derved, skjönt en ond Gud, bringe sine Tilbedere Seier og Krigslykke.

Zirnitras Billede staaer endnu til Waldemars og Absalons Ære i det danske Vaaben. Overskriften hos Pontanus over dette mærkelige Felttegn og Afgudsbillede synes her at staae paa sit Sted:

Hinc rigidos Slavos effert pernicibus alis
Et loca propugnata sanguinolenta Draco.

8) Navnet forklares ved et Banner eller en Stander, Standart (med hvilket nordiske Ord det maaskee er beslægtet) see Anton l. c. p. 89.

9) Disse Brystbilleder vil Masch forklare med Hensyn paa Radegast, eller paa Odin, Thor og Frigge.

1) l. c. C. VIII.

2) Solebant etiam Prussi veteres Deorum loco bruta animalia colere & in his præcipue *Serpentes*. Hartknoch Diss. XII. de Diis vet. Pruss. §. VI. cnfr. Hartknoch Diss. X. §. IV.

Berstuc.

Som en skadelig Skovtroll og i Skikkelse af en Buk dyrkede Venderne denne Afgud, af Frygt for hans Ondskab. 3) Navnet Berstuc 4) bruges ogsaa som Fælledsnavn, betegnende en Skovaand eller en Gnome (Underjordisk) i Almindelighed. 5) Berstuc var formodentlig den Överste af alle Skovaander og Underjordiske.

Hela.

Den skandinaviske Sotdöds gudinde blev ogsaa under dette Navn, men vel i anden Betydning, dyrket af Venderne, med Tilnavnene sort eller vred Guddom

- 3) At han ikke har været blandt de ubetydeligste Underguder kunde man maaskee slutte deraf, at han, efter Indskriften paa sit Billede, dyrkedes ikke alene ved Underpræsten (Veidelhot) men ogsaa ved Overpræsten (Crive). Indskriften Crive kan imidlertid ogsaa forklares saaledes, at dette Afgudsbillede er skjænket Templet af en Crive; men at en Crive selv i denne Skikkelse og med Navnet Berstuc (altsaa som ond Gud) skulde have været æret som Halvgud, synes ikke sandsynligt.
- 4) Berstu eller Berstucn kaldes et Slags tjenstfærdige (formodentlig dog ondartede) Aander, som puslede i Mörke og Stilhed, Masch l. c. p. 116. Barstuccæ (alii Marcopetas vocant) Dii subterranei, ministri cæterorum fuerunt Deorum. Hartkuoch Diss. IIX. §. 5.
- 5) Blandt saadanne underordnede Skovaander har man henregnet de under Navnene *Sicksa* og *Gudii* eller *Kudii* forekommende Dyrehjælder, vid. Arendts Georgium og Masch l. c. p. 116 og 118. Til dette Slags onde Guder henhøre udentvivl ogsaa de under Navnene *Uriu* og *Tsibaz* forekommende Idoler, hvis Betydning imidlertid er uvis, saavel som den under en Hudeskikkelse forekommende *Mita*, som Masch udentvivl urigtigen antager for en Halvgud, nemlig Mistewoi d. 3die, paa Grund af Historien om ham hos Helmoldus (Chron. Slav. L. I. C. XVI. §. 5-6. cnfr. Adamus Brem. Hist. Eccles. L. II. C. XXX. og Micraelii Altes Pommerland 2 B. C. 50), men Indskriften Zernebog og den blot dyriske Skikkelse synes upaatvivlelig at betegne en ond Gud. Til denne Guderække henhører udentvivl ogsaa den saakaldte *Nemisa*, hvis Navn man, uden Hensyn paa Skikkelsen, har udledet af Grækernes og Romernes Nemesis; hvorfor man ogsaa har anseet ham for Hevnens Gud. Han afbildes med et skjægget Hoved, omgivet af Straaler, og med en Fuglevinge paa Huen eller Hjelmen, med Knækjortel, og paa Hjertekulen en Fugl, forfra seet med udspilede Vinger, i den höire Haand en Stang (maaskee en Fakkell eller Lændse). Man har ogsaa anseet ham for Solens Symbol, eller en forskjellig Afbildning af Swantewit, Masch l. c. p. 80. Men Indskriften henfører ham til Zernebogsrækken og viser, at han var en ringere Undergod, som kun dyrkedes ved Tjeneren (Raba).

og Raadgiverinde. Hun afbildes som et qvindeligt Uhyre i vendisk Dragt, med opspærret Lövesvælg og fremstrakt Tunge.6) Formodentlig er hun dyrket som Hexenes og Spaaqvindernes Gudinde, som var god at hente Raad og Spaadomme hos ved farlige og fordærvelige Foretagender.

Marowit.

Af Huusguder hörer til Zernebogsrækken denne huuslige Plageaand, uden tvivl den samme, som vor Almue kalder *Mare*, og som troes at plage Folk i Sövn ved at kaste sig over dem og besvære dem Aandedraget.7) Denne Plageaand afbildes med Fjær istedetfor Arme (eller paa Armene) med Lövehoved og en Kjortel med Blomsterprydelser.8) Potocki9) anseer ham for Drömmenes Gud, hvortil Blomsterne paa Kjortelen og Armfjærene eller Vingerne vel kunne have Hentydning. Men Navnet Zernebog paa Indskriften og Lövehovedet tilkjendegive noksom, at han var en ond Gud. Betragtes han som Gud især for de onde Drömmere, bliver Betydningen omtrent den samme.

Vendiske Halvguder.

Udmærkede Krigere og andre især af Hedenskabet fortjente Mænd nöde ofte efter Döden guddommelig Agtelse, og dyrkedes som Halvguder af Venderne. Til saadanne forguede Mennesker har man foruden deres Konger og Krigshövdinge ogsaa henført deres Ypperstepræster (Criverne) som, naar de bleve gamle, selv frivillig bestege Baalet og offrede sig til Swantewit eller Radegast; hvorefter de, under et eller andet Billede, formenes at være blevne dyrkede, som Halvguder.1)

Som de mærkeligste Halvguder nævnes Ipabog, Misizla, Plusso og Stois.

6) Arendts Georgium.

7) cnfr. Keysler Antiquitates selectæ septentrionales & Celticæ. Hannoveræ MDCCXX. in 8vo p. 497.

8) Arendts Georgium.

9) I hans voyage dans la Basse-Saxe forekommer dette Billede Fig. 18.

1) Blandt Rhetras Mindesmærker findes der dog intet, som med Vished kan ansees for en forgudet Crive.

Ipabog.

En berömt Helt og Jæger²⁾ blev formodentlig under dette Navn dyrket som Halvgud. Han afbildes i vendisk Dragt med Straaler eller Horn paa Hovedet og med Jagtsymboler paa Ryggen.³⁾

Misizla.

Med Tilnavnet Sicksa,⁴⁾ samt efter Indskriften betragtet baade som god og farlig Guddom, som Raadgiver og trolddomskraftig, er denne Helt afbildet i det af Arendt undersøgte Mindesmærke i Skikkelse af en Kriger med Harnisk, med 4 Straaler om Hovedet og et Dyrehoved paa Brystet. I Woges Afbildninger forekommer udentvivel den samme, under Navnet Misizlaw, i sædvanlig Venderdragt, med Knækjortel, bræmmet Hue, Sværd, Bælte, Hyrdetaske og blottede Fødder; han afbildes spillende paa en Sækkepipe og formenes at være den Misizlaw, som døde Aar 999, og som var berömt for sin Iver i at gjenoprette Hedenskabet.⁵⁾

Plusso.

Denne Hedenskabets ivrige Forfægter, som i Rhetra Aar 1066 offrede Biskop Johannes af Meklenborg til Radegast,⁶⁾ findes, efter Maschs Formodning, forherliget i tvende Billeder (Basrelief) som, ere optagne i Woges Samling. Af

2) Man har ogsaa anseet ham for en Jagtgud.

3) vid. Arendts Georgium. Masch forklarer Navnet af yppa (höine, gjöre höit) ved en ophöiet Gud.

4) Sicksa forekommer ogsaa som Navnet paa en særskilt Skovaand, og forklares, dog uden stor Sandsynlighed, af det Græske *αἴαω* ved "tie, vær stille!"

5) Efter Helmoldus udrev han sin Søster Hódica af et Meklenborgsk Kloster. Chron. Slav. L. I. C. XIII. §. 7, C. XV. §. 3.

6) Dette blodige Menneskeoffer beskrives af Helmoldus Chron. Slav. L. I. C. XXIII. Biskop Johannes blev nemlig med flere Christne fangen og fört i Triumph til Meklenburg (Magnopolis). Derpaa blev han pidsket og fört omkring til Spot gennem flere Slaviske Stæder, og da han ikke vilde afsværges sin Christentro, bleve Hænderne og Fødderne ham afhuggede og Legemet henslængt paa Gaden; Hovedet blev afhugget, sat paa Stage og fört som Seierstegn til Rhetra, hvor det blev offret til Radegast d. 10de Novbr. 1066.

disse forestiller det ene Hedninghelten i vendisk Dragt⁷⁾ med sit lemlæstede Offer under Födderne; i den höire Haand holder han Sværdet og i den venstre Biskoppens afhuggede Hoved. Indskriften "qau" paa Bagsiden oversættes: "hug til!" Det andet Basrelief, som forestiller 2 dandsende Personer, ligeledes i vendisk Dragt,⁸⁾ formenes at forestille den samme Plusso, dandsende med sin Hustru Guidda ved Biskop Johannes Offerfest.

Zois.

Under dette Navn forekommer i Woges Afbildninger⁹⁾ af Mindesmærkerne fra Rhetra en besynderlig Billedstøtte, fremstillet bagfra og ligesom vendende Ryggen til Verden, enten med Hentydning paa at hans bedre Deel er bortgangen, eller for at antyde Heltens Misfornöielse med sit overvundne Folk og hans Harme over Christendommens Seir.¹⁾ Han bærer en bræmmet Hue over det nedhængende krusede Haar, en vendisk foldet Knækjortel med Ærmer, som kun naae til Albuerne, samt et Axelskjærf med et Slagsværd. Masch antager ham for den obotritiske Konge Stois eller Stoisgar, som ved Rhetras første Ödclæggelse blev overvunden af Keiser Otto den Store og halshugget, og som derfor kan antages, som en Martyr for den vendiske Afgudsdyrkelse, ved Hedenskabets Gjenoprettelse at være bleven tilbedet som Halvgud.

-
- 7) Han bærer en Hue og en Kjortel, som forneden er adskilt.
 8) Dandseren er afbildet med en Hue eller Slaghætte og en kort Vams; den höire Fod er fremstrakt og den venstre berører Jorden med Taaen; i den höire Haand holder han sin Danserinde, og den venstre udstrækker han til Siden. Danserinden bærer ogsaa en Hue og en kort Vams over et Skjört eller en Underkjortel med mange Folder; den venstre Haand holder hun i Siden.
 9) p. 142. Fig. 62.
 1) Masch l. c.

T i l b a g e b l i k .

Oversee vi nu disse nord-slaviske og vendiske Guddomme, som, efter Sammenligning mellem de forskjellige Afbildninger af Mindesmærkerne fra Rhetha og Forklaringerne over dem, samt med Hensyn paa Historieskrivernes Vidnesbyrd, her ere opstillede i de Guderækker, hvortil de, efter Indskrifterne og Symbolerne, henhøre; saa synes det klart, at de høieste Kræfter, som leve og røre sig i Naturen og Menneskelivet, her fremtræde i symboliske Skikkelser, dog aldrig som reent guddommelige, men enten som halv gode og halv onde tillige, eller som blot onde og fordærvelige.

Denne hele Mythologie synes saaledes naturlig at være udsprungen af det Folks Aand og Character, som den tilhører. At ville beskue den fra et høiere Standpunkt, end det her angivne, og fra et høiere Udviklingspunkt, end det, hvorpaa hiint Folk i sin høieste Stræben har staaet, vilde være en forgjæves Bestræbelse efter at finde en nyere Tids dybere Philosophemer bekræftede i et derfor aldeles fremmedt Folks religiöse Mindesmærker.

Hvo der upartisk vil betragte Vendernes historiske Liv, vil maaskee ogsaa i deres Mythologie finde bekræftet, hvad deres Mangel paa talende Mindesmærker af et sandt aandeligt Liv noksom vidner, at Venderne vare et verdsligsindet Folk, for hvem det Guddommelige kun kunde fremtræde i de vaklende Dobbelt-skikkelser af gode og onde, mægtige og farlige Verdensguder, som Swantewit, Radegast og alle til denne Guderække henhørende Væsner.

At imidlertid det Store og Herlige ved disse i Jordlivet hildede Lys-Aander, var Funker af et Lys over alle Lys, og med Endeligheden blandede Glimt af en skjult og uendelig Gudernes Fader — dette er det skjønneste og høieste Standpunkt, hvortil hint Folk kan antages at have svunget sig i en dunkel Anelse af den evige Sandhed.

Men hiin överste Gudernes Gud, som ikke synlig bekymrede sig om Verden og Menneskene, men syntes at have givet Dæmonerne og Halvdæmonerne Jorden i Vold, for selv at have Fred i sin Himmel, ham bekymrede Venderne sig heller ikke om; de vendte sig til de Guddomme, som her havde Magten, og som kunde give eller fratage dem hvad deres Sjæl hang ved: Lykke i Krig og i

Fred, Rigdom, Ære, Styrke, Magt og Höihed, Sikkerhed og Kjærlighedslykke, Hevn over Fjender, Klogskab paa Verdens Anliggender, samt Raad og Hjælp i Nöden. Hvorfra Lykken kom, og om de havde en god eller ond Gud at takke derfor, derover gjorde de sig vist ingen Betæneligheder: Hela, Zirnitra og Zernebog var det dem ligesaa vigtigt at være Venner med, som Swantewit, Radegast og Prowe; Offer og Blod krævede alle overmenneskelige Magter, og selv de gode Guders Gaver bragte ligesaa ofte Fordærvelse, som Velsignelse.

At imidlertid mangel ethisk Sandhed og mangen kløgtig Iagttagelse af Phænomenerne i Naturen og den menneskelige Sjel indeholdes i denne Mythologies Symbolik, vil Enhver lettelig overbevise sig om. En fuldstændig Forklaring over alle disse Guder og deres Symboler overlader jeg til Andre og Kyndigere; kun Hovedsynspunktet, hvorfra denne hele Mythologie synes mig at maatte betragtes, har jeg ved denne lille Afhandling villet angive, uden iövrigt at gjøre Paastand paa nogen vigtig Stemme i en Sag, som egentlig hörer under Oldgrandskernes og Philosophernes Værneting.

R e t t e l s e r .

Incl. pag. VII. Lin. 15, pag. 7 Lin. 9 og 16, og pag. 8 Lin. 11, *Ancona* læs: *Arcona*

pag. 6 Lin. 5 *Stjerne* læs: *Stjerner*

pag. 8 Anm. 1) Lin. 2 *engelske* læs: *vendiske*

STOR ÖFVERSIKT ÖFVER

S c h e m a

over

E x a m i n a t i o n e n s G a n g

ved den offentlige Examen

i

Soröe Academies Skole

den 26de Juli 1824 og følgende Dage.

Mundtlige Prøver.

		Første Værelse.		Andet Værelse.
26de Juli	Formiddag	<i>Latin</i>8-10. (<i>Livius, Virgil, Hor. Ep, Ovid.</i>)	} III Classe.	<i>Dansk</i>8-10.
		<i>Fransk</i>10 $\frac{1}{4}$ -12.		<i>Religion</i>10 $\frac{1}{4}$ -12.
	Eftermiddag	<i>Græsk</i>3-5.	II Cl.	<i>Tydsck</i>3-5. I Cl.
27de Juli	Formiddag	<i>Religion</i>8-10.	} II Cl.	<i>Historie og</i>
		<i>Dansk</i>10 $\frac{1}{4}$ -12.		<i>Geographie</i> } ...8-11.
	Eftermiddag	<i>Græsk</i>3-5.	III Cl.	<i>Arithmetik</i>3-5. } I Cl.
28de Juli	Formiddag	<i>Historie og</i>	}8-11. III Cl.	<i>Latin</i>8-11. I Cl.
		<i>Geographie</i>		
	Eftermiddag	<i>Tydsck</i>3-5.	II Cl.	
29de Juli	Formiddag	<i>Latin</i>8-10. (<i>Hor. Od, Cic, Sallust.</i>)	} III Cl.	<i>Latin</i>8-11. II Cl.
		<i>Religion</i>10 $\frac{1}{4}$ -12.		
	Eftermiddag	<i>Historie og</i>	}3-6. II Cl.	<i>Fransk</i>3-5. I Cl.
		<i>Geographie</i>		
30te Juli	Formiddag	<i>Fransk</i>8-10.	II Cl.	
		<i>Arithmetik og</i>	}8-11. III Cl.	
		<i>Geometrie</i>		
	Eftermiddag	<i>Arithmetik</i>3-5.	II Cl.	<i>Naturhistorie</i> ...3-5. I Cl.
31te Juli	Formiddag	<i>Tydsck</i>8-10.	} III Cl.	
		<i>Dansk</i>10 $\frac{1}{4}$ -12.		
1ste August	Formiddag	<i>Musikprøve og Translocation Kl. 8.</i>		

*Svømming
Gymnasti*

Skriftlige Prøver.

26de Juli	Formiddag	<i>Latinsk Stil</i>8-11.	}	II Classe.
		<i>Tegning</i>11-12.		
	Eftermiddag	<i>Histørisk Udarbeidelse</i>3-5.		III Cl.
27de Juli	Formiddag	<i>Latinsk Stil</i>:.....8-11.		III Cl.
	Eftermiddag	<i>Historisk Udarbeidelse</i>3-5.		II Cl.
28de Juli	Formiddag	<i>Religionsprøve</i>8-10.	}	II Cl.
		<i>Fransk Stil</i>10 $\frac{1}{2}$ -12.		
	Eftermiddag	<i>Dansk Stil</i>3-5.	}	III Cl.
		<i>Latinsk Stil og paradigmat. Tabeller</i> ..3-5.		
				I Cl.
29de Juli	Formiddag	<i>Orthographie</i>8-11.		I Cl.
	Eftermiddag	<i>Tydsck Stil</i>3-5.		III Cl.
30te Juli	Formiddag	<i>Calligraphie</i>10 $\frac{1}{2}$ -12.		II Cl.
		<i>Tegning</i>8-11.		I Cl.
	Eftermiddag	<i>Fransk Stil</i>3-5.		III Cl.
31te Juli	Formiddag	<i>Tydsck Oversættelse</i>9-11.		II Cl.
		<i>Calligraphie</i>8-11.		I Cl.

12-1.

4-6.

*Ungdommens Fædre og Videnskabernes og Academiets Vel-
yndere indbydes herved til at overvære de mundtlige Prøver, og hædre
Læreres og Lærlingers Flid med deres Nærværelse.*

Sorøe den 1ste Juli 1824.

Tauber.